

waterschap
**vallei en
veluwe**



2017 Jaarverslag

Meer waarde als watermerk

Inhoudsopgave

Jaarverslag

1.	Voorwoord	5
2	Nota van aanbidding	7
2.1	Leeswijzer	7
2.2	Algemeen beeld 2017	7
2.3	Samenvatting	11
3	Programmaverantwoording	15
3.1	Programma 1 - Veiligheid	15
3.2	Programma 2 - Watersysteem	20
3.3	Programma 3 - Waterketen	30
3.4	Programma 4 - Besturen en belastingen	36
4	Verplichte paragrafen	41
4.1	Ontwikkelingen in 2017	41
4.2	Incidentele baten en lasten	41
4.3	Ottrekkingen aan reserves en voorzieningen	41
4.4	Waterschapsbelastingen	42
4.5	Weerstandsvormogen	44
4.6	Financiering	45
4.7	Schuldpositie	47
4.8	Verbonden partijen	47
4.9	Bedrijfsvoering	48
4.10	Rechtmatigheid	50
4.11	EMU-saldo	51
4.12	Klachten	51

Jaarrekening

5	Jaarrekening	53
5.1	Balans en toelichting	53
5.2	Exploitatierkening naar kostendragers	63
5.3	Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten	64
5.4	Exploitatierkening naar programma's	65
5.5	Topinkomens	66
6	Verloopoverzicht onderhanden werk	69
7	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	71
8	Besluit tot vaststelling en goedkeuring	73



Voorwoord

Voor u ligt ons jaarverslag van 2017. Een verslag waar we trots op zijn. Ondanks het feit dat we nog niet zijn waar we willen, zijn we zichtbaar de juiste weg ingeslagen. De weg van verandering, de weg van de toekomst. Om straks klaar te zijn voor de uitdagingen die het veranderende klimaat ons brengt. Want wij willen de waterpartner zijn van de toekomst. Wij, en daarmee bedoel ik onze collega's, onze bestuurders, maar ook onze 200 vrijwilligers zochten dit jaar dan ook actief de verbinding met inwoners, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten en overheids- en bedrijfspartners. En we werkten hard aan onszelf. We dachten na, probeerden en creëerden. Thema's als circulaire economie, het veranderend klimaat en de energietransitie stonden nog nooit zo hoog op de agenda bij het Rijk, provincies, gemeenten en bij de waterschappen en zeker ook bij ons waterschap. De doelen die we onszelf en elkaar stellen zijn hoog, en we werken hard. En dat blijven we doen totdat we de gestelde doelen gehaald hebben. We blijven onze kerntaken uitvoeren, maar wel gezien door een hedendaagse bril, opgehangen aan de thema's die er toe doen. Met vele verschillende partners en inwoners, met elkaar. Want daar doen we het voor. Om onze leefomgeving leefbaar te houden, voor nu en voor de toekomst. Want het klimaat wacht niet op ons.

drs. T. Klip-Martin,
dijkgraaf



Nota van aanbieding

2.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk leest u de samenvatting van prestaties en financiën over het jaar 2017.

Hoofdstuk 3 bevat de verantwoording over de realisatie van het programmaplan uit de begroting.

De paragrafen die volgens het Waterschapsbesluit verplicht zijn, staan in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 5 en 6 presenteren de balans en resultatenrekeningen en de daarbij behorende toelichting. Tot slot is in hoofdstuk 7 de accountantsverklaring opgenomen en hoofdstuk 8 bevat het besluit tot vaststelling en goedkeuring.

In de verschillende grafieken in het jaarverslag is de voortgang weergegeven door de volgende kleuren:

- Prestatie loopt volgens planning
- Prestatie loopt achter op planning maar is wel gestart
- Prestatie loopt achter op planning en is ook nog niet gestart
- Prestatie loopt voor op planning

In de financiële analyses worden de bedragen weergegeven in miljoen €, waarbij V = voordeel en N = nadeel.

2.2 Algemeen beeld 2017

Waterschap Vallei en Veluwe heeft in 2017 de verbinding gezocht met partners om grensontkennend samen te werken aan de strategische agenda. De thema's stad, bodem en circulaire economie zijn daarbij de rode draad. We hebben een vervolgstap gezet in het proces rondom de Voorjaarsnota 2018 - 2022 en de begroting 2018 doordat we de onderwerpen kwaliteit van de leefomgeving en de keuze voor 'circulair in 2050' centraal hebben gesteld.

Ontwikkelen

Uit de KIWA audit is naar voren gekomen dat we onze basis en de processen hebben geborgd en continu werken aan verbeteringen. De ingezette organisatieontwikkeling is onder meer gericht op meer aanpassingsvermogen om adequaat in te kunnen springen op snel opvolgende innovaties en aan te sluiten bij onze omgeving. We willen uniformiteit plaats laten maken voor meer maatwerk. We denken daarbij van 'buiten naar binnen'. In 2017 hebben we aan de digitalisering en goede data gewerkt, want we weten dat deze van strategisch belang zijn. De implementatie van de Omgevingswet is gestart, de grootste wetwijziging in het fysieke domein in de afgelopen jaren. De veranderingen strekken verder dan alleen een wettelijke wijziging. Deze wet streeft een wezenlijk andere manier van werken na. De Omgevingswet biedt ons de kans om duurzame watersystemen een integrale plek te geven binnen afwegingsprocessen en bij de inrichting van de leefomgeving. Hiervoor is het nodig dat samenwerkingspartners elkaar kennis bijbrengen en samen kansen benutten. We hebben afgelopen jaar geïnvesteerd in het beter leren kennen van onze samenwerkingspartners door onder meer pilots uit te voeren en in gesprek te gaan over wederzijdse expertises. Het gaat om grensontkennend samenwerken waarbij de gebiedsopgave en de best passende oplossing uitgangspunten zijn.

Groeien

In 2017 hebben we ons netwerk versterkt. Inwoners, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten en (overheids- en bedrijfs-) partners hebben we intensiever betrokken bij het realiseren van onze opgave en het creëren van maatschappelijke meerwaarde. We hebben gemerkt dat dit een andere houding en competenties van ons vraagt. We hebben daarom veel geïnvesteerd in medewerkers. We zijn gegroeid in omvang en in kwaliteit. Medewerkers krijgen de kans hun competenties te ontwikkelen en om talenten beter in te zetten. Bij het werven van nieuwe medewerkers slagen we erin jongere mensen aan te trekken en de man/vrouw verhouding is door de gehele organisatie verbeterd. We merken dat onze nieuwe collega's, naast veel inhoudelijke kennis, ook nieuw en aanstekelijk elan meebrengen. Dat helpt ons verbindend te werken. We zetten de ingezette koers door en we realiseren ons dat we door de krapte op de arbeidsmarkt nog meer ons best moeten doen om de juiste mensen te werven.

Gelukkig kunnen we rekenen op bijna 200 vrijwilligers die zich met enthousiasme bezig houden met uiteenlopende taken (o.a. rondleidingen en beek- werkgroepen). Wij ervaren dit als een bijzonder waardevolle bijdrage die de maatschappelijke betrokkenheid van velen bij het thema water laat zien en ons helpt om nog meer in verbinding te zijn met onze omgeving.

Doen

We ervaren dat 'alleen ga je sneller, maar samen kom je verder' ook bij ons waterschap van toepassing is. Het grensontkennend samenwerken vergt investeringen in relaties en het gevoel van urgentie kan verschillen. De begrotingen en de plannings zijn de afgelopen jaren veelal bepaald door onze interne waterschapstaak. Ons doel is om met onze samenwerkingspartners te komen tot gezamenlijke gebiedsplanningen. Sociale en technische innovaties zijn kansrijk en nodig om te transformeren naar een duurzame maatschappij, maar vernieuwingen vergen soms meer tijd en de uitkomsten zijn op voorhand niet altijd volledig voorspelbaar. We zien dat onze investeringen en prestaties op een aantal vlakken dan ook achter blijven ten opzichte van de begroting.

Waterveiligheid

We willen onze inwoners beschermen tegen overstromingen en ernstige wateroverlast.

In 2017 concludeerde de Inspectie Leefomgeving en Transport dat wij onze processen voor het in stand houden, beheren en onderhouden van onze primaire waterkeringen aantoonbaar goed op orde hebben. Bij de hoogwateroefening 'Deining en Doorbraak' hebben we laten zien dat we voorbereid zijn voor het geval het echt hoog water wordt. Door de realisatie van de Ruimte voor de Rivierprojecten 'Cortenoever en Voorsterklei' en 'Veessen-Wapenveld' en de dijkverbetering langs de Zuidelijke Randmeren en de Eem hebben wij een belangrijke bijdrage geleverd aan de verbetering van de waterveiligheid. De projecten kregen, mede door hun innovatieve karakter, veel nationale en internationale belangstelling. De toepassing van thermisch gereinigde grond in de Westdijk bij Bunschoten vraagt nog de nodige nazorg en maatregelen die doorlopen tot in 2018.

Het werken aan waterveiligheid is nooit af, zeker in het licht van de klimaatverandering. We verkennen de dijkverbeteringsmaatregelen, zodat de Grebbedijk, de IJsseldijk langs het Apeldoorns Kanaal en de Noordelijke Randmeerdijken weer kunnen voldoen aan de normen. Doordat we dit samen met inwoners, bedrijven, gebiedspartners, mede overheden en kennisinstituten doen, werken we niet alleen aan waterveiligheid en waterbewustzijn, maar daarin nemen we ook ecologische, landschapelijke, economische en recreatieve waarden mee.

We zijn in 2017 gestart met het beoordelen van de primaire keringen op basis van de nieuwe normen. Ondertussen verkennen we samen met andere waterschappen de Voorkeursstrategie rond de IJssel zodat we komen tot een integraal programma voor dijkverbetering en rivierverruiming. We houden daarbij ook rekening met ruimtelijke kansen en ontwikkelingen.

Landelijk water

De wijze waarop we ons reguliere beheer hebben uitgevoerd, heeft de problemen bij wateroverlast beperkt. We hebben meer inzicht gekregen in onze wateroverlastopgave en we zijn gestart met het uitvoeren van concrete bestrijdingsprojecten. Voor grote projecten binnen de wateroverlastopgave zoals renovatie van gemaal de Wenden en gemaal Terwolde zijn uitvoeringsscenario's voorbereid. Het wateroverlastproject in Achterberg is voortvarend opgepakt.

Ook het werken aan een duurzame bodem draagt bij aan het verminderen van wateroverlast. We hebben daarbij de verbinding gezocht met agrariërs en terreinbeheerders. Als eerste pilot gebieden gaan we aan de slag in het stroomgebied van de Lunterse beek en polder Oosterwolde. Ook bij lopende projecten rondom Twello en Brummen verkennen we kansen om de bodemstructuur in het gebied te verbeteren.

We besteden aandacht aan circulariteit en duurzaamheid in het landelijk gebied. We werken samen met de Biomassa alliantie. Bij stuw Roode Haan hebben we gekozen voor een koppeling aan een nationaal duurzaamheidsprogramma. In nauwe samenwerking met de gemeente Leusden is opdracht verleend om Stuw Asschat te verbouwen tot 'Smart stuw'. Daarbij gaan we op een innovatieve wijze energie opwekken.

De samenwerkingsovereenkomst met de provincie Utrecht, die we in 2017 feestelijk hebben afgerond, heeft ervoor gezorgd dat sinds 2013 veel beekherstelprojecten en anti-verdrogingsprojecten zijn gerealiseerd. Anti-verdrogingsprojecten, die we uitvoeren in het kader van de natte landnatuur en N2000/PAS, lopen echter achter op schema onder meer door het samenspel met de gebiedspartners. We verwachten dat we door dit samenspel uiteindelijk wel meerwaarde en draagvlak in het gebied bereiken.

We hebben met de stroomgebiedsanalyse op ecologische sleutelfactoren de actuele situatie in alle KRW-waterlichamen vastgesteld. Dat heeft ons inzicht gegeven in de haalbaarheid van de KRW-doelen. Voorafgaand aan de KRW-planperiode 2021-2027 verwachten we nog een uitvoeringspiek.

Stedelijk water en klimaat

We krijgen steeds meer zicht op onze afvalwaterstromen en hebben de discrepantie weten terug te brengen tot onder het landelijk gemiddelde.

In 2017 zijn diverse (voorbeeld)projecten uitgevoerd en opgeleverd om de ruimtelijke kwaliteit en de (be)leefbaarheid in de stad te vergroten zoals de meander van de Barneveldse beek, het bekenplan in Apeldoorn en de Zonnehof in Amersfoort. Daarnaast hebben we aan tien scholen een bijdrage geleverd voor het vergroenen van hun schoolplein en we hebben lokale initiatieven ondersteund waaronder de steenbreek operaties en Groen aan de buurt in Bunschoten, Woudenberg en Eemnes. Met de ondersteuning van bewoners bij deze lokale acties laten we zien dat we stappen hebben gezet in het ontsteden van de buitenruimte en het tegengaan van klimaatverandering. Hier gaan we mee door.

Op 7 december hebben 28 gemeenten, de provincies Gelderland en Utrecht en Waterschap Vallei en Veluwe hun samenwerking op het gebied van klimaatvraagstukken bekrachtigd. Gezamenlijk hebben we het Regionaal Manifest Ruimtelijke Adaptie getekend en overhandigd aan de Deltacommissaris. Het is uniek dat zoveel lokale en regionale overheden samenwerken aan een klimaatbestendige toekomst.

In 2017 is een intentieovereenkomst afgesloten voor het toepassen van nieuwe sanitatie in de wijk Doornsteeg Nijkerk.

Zuiveren, energie uit water, duurzaam zijn en circulair worden

In 2017 hebben we een nieuw slibverwerkingscontract afgesloten waarbij ons slib wordt ingezet in Duitse energiecentrales. Bij het transport van slib rijdt het vrachtvervoer nu volledig op tweede generatie biodiesel. Dat is de meest duurzame transportbrandstof.

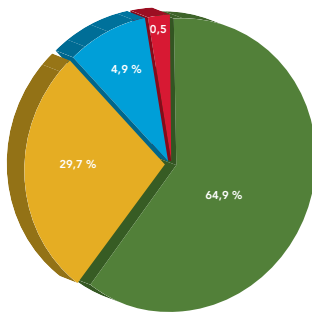
In december 2017 is de bouw van de Bio Energie Centrale Harderwijk gestart. Een nieuwe stap op weg naar energieneutraliteit. Volgens planning zal de eerste levering van gas aan het net in november 2018 plaatsvinden.

Samen met diverse terrein beherende organisaties, Newfoss en Parenco waarderen we gras op tot vezel voor papier. Op diverse plaatsen langs de IJssel en Grebbedijk zijn hopen kuilgras gemaakt van vers, schoon gras dat bij het beheer (dijken en bermen) vrijkomt. Van dit kuilgras worden vezels gewonnen die gebruikt worden als grondstof voor papierproductie bij Parenco. De eerste proeven zijn veelbelovend. Op productieschaal is 180.000 ton gras per jaar nodig. Een mooi voorbeeld om van een afvalstof een grondstof te maken.

We optimaliseren de energie- en grondstoffenfabrieken. In Apeldoorn realiseren we nu al een goede struviet (fosfaat) productie. Bij onze investeringsprojecten integreren we meer en meer onze ambitie om circulair te zijn en in het ontwerp nemen we de gehele levenscyclus mee. Zo is er bijvoorbeeld besloten om de rwzi Terwolde om te vormen tot een circulaire rwzi.

2.3 Samenvatting

2.3.1 Samenvatting van de begrote prestaties die in 2017 zijn gerealiseerd

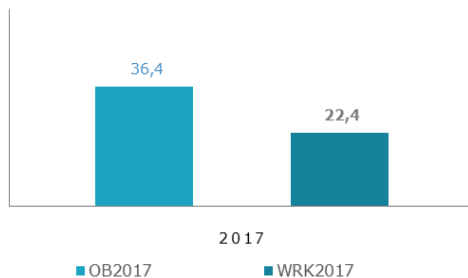


Om de doelen en subdoelen te realiseren zijn concrete jaarprestaties in de begroting opgenomen. Met 99,5% van de begrote prestaties is gestart. Hiervan loopt 4,9% voor, 64,9% loopt op schema en 29,7% loopt achter op de planning. In de programmaverantwoording in hoofdstuk 3 is per programma het effect op de voortgang van de hoofddoelen uit het waterbeheerprogramma opgenomen.

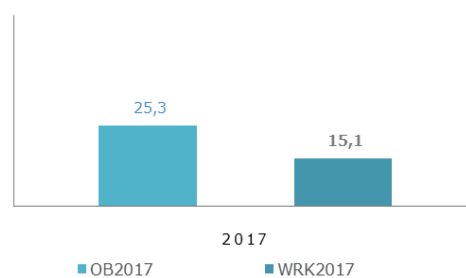
2.3.2 Samenvatting van de investeringen in 2017

In onderstaande grafieken zijn de begrote bruto en netto investeringen, exclusief werken voor derden, over 2017 afgezet tegen de realisatie in 2017. De lichtblauwe staven geven de jaarschijf 2017 weer uit de begroting 2017 (OB2017). De donkerblauwe staven geven de werkelijke investeringen weer in 2017 (WRK2017).

BRUTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



NETTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



De bruto investeringen voor 2017 zijn uitgekomen op € 22,4 miljoen. Dat is 62% van de oorspronkelijke begroting van € 36,4 miljoen. Met name bij de programma's Watersysteem (€ 3,9 miljoen) en Waterketen (€ 10,2 miljoen) vallen de bruto investeringsbedragen lager uit.

Bij het programma watersysteem vragen integrale benadering, aansluiting bij gebiedsbelangen en optimale benutting van subsidiemogelijkheden meer voorbereiding en afstemming waardoor projecten zijn vertraagd. Omdat veel van deze projecten ook subsidie inkomsten hebben is de afwijking ten opzichte van de netto investeringen lager.

Bij het programma waterketen schuiven investeringen omdat de projecten zeer innovatief van aard zijn waardoor plannings soms bijgesteld moeten worden. Daarnaast hebben we, vanwege de in de voorjaarsnota 2018 uitgesproken ambitie rond circulaire economie, besloten een aantal lopende projecten te beoordelen op circulariteit. Dit zorgt voor enige vertraging. Daarnaast is er een aantal projecten die we met onze waterpartners uitvoeren en hebben we daardoor minder sturing.

Naast de 'eigen' investeringen hebben we in 2017 ook (bruto) € 30,4 miljoen geïnvesteerd in gesubsidieerde werken voor derden. Dit betreft met name de investeringen in de Ruimte voor de Rivierprojecten en KRW maatregelen in de IJssel.

Meer gedetailleerde informatie is te vinden in de investeringsparagrafen van hoofdstuk 3.

2.3.3 Samenvatting van het resultaat per taak in 2017

RESULTAAT PER TAAK X € 1 MILJOEN (- = TEKORT)



In de oorspronkelijke begroting (OB 2017) was een totaal tekort geraamd van € 1,3 miljoen. Uiteindelijk is in werkelijkheid (WRK2017) 2017 afgesloten met een voordelig saldo van € 1,9 miljoen. Een voordelige afwijking van € 3,2 miljoen. Wanneer dit voordeel wordt gecorrigeerd voor de extra belastingopbrengsten (+€ 1,6 miljoen), de incidentele mee- en tegenvallers (+€ 0,2 miljoen) en de toevoegingen aan de bestemmingsreserves (+€ 1,3 miljoen) is het verschil met het oorspronkelijk begroot tekort nagenoeg nihil (€ 0,1 miljoen).

Resultaat taak watersysteembeheer € 1,1 (V)

Het resultaat van de taak watersysteem is € 1,1 miljoen gunstiger dan oorspronkelijk begroot. De netto kosten van deze taak vallen € 1,4 miljoen lager uit maar ook de belastingopbrengsten (inclusief kwijtschelding en oninbaar) bedragen € 0,3 miljoen minder. Het resultaat van deze taak is voor € 0,5 miljoen voordelig beïnvloed door incidentele mee- en tegenvallers waaronder een incidenteel voordeel bij het Ruimte voor de Rivier project Cortenoever Voorsterklei ad € 0,6 miljoen.

Resultaat taak zuiveringsbeheer € 2,1 (V)

Het resultaat van de zuiveringstaak is € 2,1 miljoen gunstiger dan oorspronkelijk was geraamd. Hogere netto belastingopbrengsten (na aftrek kwijtschelding en oninbaar) verklaren dit voordeel voor een bedrag van € 1,9 miljoen.

De netto kosten vallen € 0,2 miljoen lager uit. Door vertragingen bij gemeenten is € 1,0 miljoen minder uitgegeven voor het ontvlechten van waterstromen. Deze niet uitgegeven bijdragen blijven beschikbaar voor latere jaren en worden via de resultaatbestemming aan de bestemmingsreserve toegevoegd. Wanneer we met dit effect rekening houden is bij deze taak sprake van hogere netto kosten van € 0,8 miljoen. Lagere opbrengsten van energie- en grondstoffenfabrieken hebben dit onder meer veroorzaakt. Deze fabrieken functioneerden in 2017 nog niet optimaal. Ook de slibkosten vielen hoger uit in 2017.

Meer gedetailleerde informatie is opgenomen in hoofdstuk 3, de programmaverantwoording. De waterschapsbelastingen worden toegelicht in paragraaf 4.4.

3



Programmaverantwoording

3.1 Programma 1 - Veiligheid

3.1.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen



Wij hebben onze zorgplicht voor de waterkeringen op orde. De toezichthoudende inspectie heeft ons hierop positief beoordeeld. In de beoordeling van de primaire waterkeringen zijn eerste stappen gezet, nadat het landelijke beoordelingsinstrumentarium later beschikbaar kwam dan gepland. Wel is nog een forse inspanning nodig om in 2022 voor al onze primaire waterkeringen een eerste veiligheidsoordeel te hebben. In de voorbereiding en uitvoering van dijkverbeteringen en rivierverruiming zijn belangrijke stappen gezet. Voorbeelden zijn een voorkeursalternatief voor de IJsseldijk Apeldoorns Kanaal, de eerste ontwerpessies voor de Grebbedijk en de oplevering van de flexibele waterkering in Spakenburg.

3.1.2 Wat hebben we in 2017 gedaan?

Meerlaagsveiligheid

Wij hebben beschikbare overstromingsinformatie ontsloten en beoordeeld. De informatie sluit niet aan bij de wensen van het waterschap om onze gebiedspartners goed te kunnen adviseren over meerlaagsveiligheid. Daarom hebben wij onderzocht welk modelinstrumentarium voor ons watersysteem geschikt is en nodig is om actuele, betrouwbare, snelle en interactieve informatie te krijgen over overstromingen maar ook over neerslag, grondwater en waterkwaliteit. Begin 2018 maken wij daarin een keuze en starten met de ontwikkeling van het informatie-instrument.

Dijkverbeteringen primaire waterkeringen

In het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) zijn vier projecten in ons beheergebied opgenomen.

De deeltrajecten Kern Eemdijk Zuid, Westdijk en Eemdijk Noord, Kern Spakenburg en Eemlandse en Slaagsedijken zijn opgeleverd in 2017 en voldoen aan de veiligheidsnorm. De feestelijke oplevering van de flexibele waterkering in Kern Spakenburg heeft landelijk en zelfs internationaal veel aandacht gekregen in de media. In het deeltraject Westdijk en Eemdijk Noord loopt nog een onderzoek naar de thermisch gereinigde grond.

Het project 'Ga voor Grebbedijk' heeft belangrijke mijlpalen bereikt. In de eerste helft van 2017 is de nadere veiligheidsanalyse opgesteld en het Plan van Aanpak voor de brede verkenning afgerond. Op basis hiervan heeft het HWBP een subsidiebeschikking afgegeven. We hebben met de gebiedspartners Rijkswaterstaat, de provincies, de gemeenten Wageningen en Rhenen en Staatsbosbeheer een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Daarin zijn de rollen en verantwoordelijkheden voor deze brede verkenning met elkaar afgesproken. In deze verkenning zijn we gestart met het opstellen van bouwstenen voor waterveiligheid, natuur, recreatie en cultuurhistorie, stadsontwikkeling en duurzaamheid. We zijn met inwoners en gebiedspartners in ontwerpateliers gestart met het ontwerpen van mogelijke oplossingen.

De bestuurlijke begeleidingsgroep heeft ingestemd met het voorkeursalternatief voor de dijkversterking IJsseldijk Apeldoorns Kanaal. Deze dijk van 2,9 kilometer lang is opgedeeld in vijf delen, waarvoor afwisselend een oplossing in grond en constructie is voorgesteld. Nadat ons dagelijks bestuur het voorkeursalternatief heeft vastgesteld start de planuitwerkingsfase.

Voor de Noordelijke Randmeerdijk hebben wij een subsidiebeschikking ontvangen om de verbetering van 9 kilometer waterkering te verkennen. De aanpak van de verkenning is sterk gericht op het zoeken en benutten van innovaties en nieuwe inzichten zodat we waar mogelijk fysieke ingrepen kunnen beperken. Met drie inloopavonden zijn we ook met het omgevingsproces begonnen. Daarbij geven wij veel aandacht aan de ruimtelijke kwaliteit en waarden in het gebied.

De project overstijgende verkenning piping is afgerond met een advies over toepassing van innovatieve maatregelen voor piping. We hebben daarin ook de toegepaste drainagetechniek bij Veessen meegenomen.

Veiligheidsbeoordeling

In 2022 hebben wij al onze primaire waterkeringen voor de eerste keer beoordeeld op de nieuwe veiligheidsnormen. Wij hebben voor de Grebbedijk een veiligheidsoordeel dat het Rijk heeft overgenomen. De veiligheid van de Grebbedijk voldoet in ruime mate niet aan de nieuw gestelde norm. De Grebbedijk staat op het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Onze prioriteit ligt nu bij de beoordeling van de IJsseldijken. Wij hebben met het beschikbare beoordelingsinstrumentarium de eerste resultaten voor het faalmechanisme piping in beeld voor het dijktraject ten noorden van Hattem. Met die ervaringen breiden wij in 2018 het onderzoek uit naar dijktrajecten tussen Dieren en Wilp. Er blijven forse inspanningen nodig om tot een goede beoordeling van piping en de andere faalmechanismen te komen.

Wij hebben vooruitlopend op de veiligheidsbeoordeling samen met de IJsselwaterschappen een analyse uitgevoerd om inzicht te krijgen in de dijkenopgave. Daarmee willen wij niet alleen de volgorde van beoordeling prioriteren maar ook toewerken naar een uitvoeringsstrategie voor de verbeteropgave. Dat doen wij ook samen met gebiedspartners om zoveel mogelijk aansluiting te hebben bij relevante ruimtelijk ontwikkelingen zoals rivierverruiming.

Ruimte voor de Rivier

De werkzaamheden voor Cortenoever en Voorsterklei zijn afgerond. De minister heeft in ingestemd met de oplevering en het waterschap bedankt voor het op deskundige wijze realiseren van dit project. Het project is afgesloten met een financieel voordeel van € 0,6 miljoen.

De majeure werkzaamheden aan de Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld zijn uitgevoerd en het projectgebied is teruggegeven aan de bewoners en gebruikers. Tot de definitieve oplevering medio 2018 voeren wij nog afrondende werkzaamheden uit aan onder meer kavelpaden, enkele bruggen en duikers. Daarnaast plaatsen we afrasteringen.

Regionale en overige waterkeringen

Voor de Maatpolderkade is in 2017 het onderzoek naar veensterkte afgerond en hebben we op basis hiervan het ontwerp aangepast. Het onderzoek naar veensterkte heeft aangetoond dat het veen sterker is dan gedacht zodat we een kleinere versterkingsopgave hebben. In totaal moet nu nog 5,5 kilometer van de oorspronkelijke 9 kilometer versterkt worden. Het gewijzigde ontwerp is besproken met de belangrijkste grondgebruikers. We zijn begonnen met de voorbereiding van de werkzaamheden in 2018 om de Maatpolderkade te versterken.

Voor de uitbreiding van Vathorst Amersfoort zijn afspraken gemaakt met het Ontwikkelbedrijf Amersfoort en de gemeente Amersfoort over een nieuwe, deels verborgen waterkering voor de Laak. De start van de uitvoering is gepland in 2018.

Wij hebben de kade in de Hoenwaard aangepakt om weer te voldoen aan de profieleisen. Wij zijn een gebiedsverkenning Hoenwaard gestart waarin wij ook het belang van de kade en waterveiligheid meenemen.

Zorgplicht

De inspectie heeft positief geoordeeld over de wijze waarop wij de zorgplicht voor de waterkeringen invullen, uitvoeren en organiseren. Wij voeren nog verbeteringen door bij het beheer van kunstwerken en het databeheer. In de veiligheidsrapportage 2017 hebben wij de toestand van onze waterkeringen toegelicht.

Ontwikkelbeheer

We hebben ontwikkelbeheer toegepast voor de grasmat op de nieuwe dijken van Ruimte voor de rivierprojecten Cortenoever Voorsterklei, Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld en bij de Eem- en Randmeerdijken. Met dit intensief beheer van selectief maaien en bemesten willen wij snel een gesloten zode ontwikkelen die de dijk beschermt tegen erosie. Het ontwikkelbeheer lijkt aan te slaan maar vraagt voor de komende drie jaar extra inspanning en monitoring. Daar waar de zode nog onvoldoende is voeren wij bij (dreigend) hoogwater extra inspecties uit en houden beheermaatregelen achter de hand.

Risicogestuurd beheer

Het risicogestuurd beheer en onderhoud is nog in ontwikkeling en sluit aan bij het Strategisch Assetmanagement. Om dit voor waterkeringen operationeel te maken zijn wij aangesloten bij landelijke kennisontwikkeling bij de STOWA (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer).

Wij hebben verkend hoe wij integraal afgewogen streefbeelden voor de dijk kunnen vaststellen. In zo'n streefbeeld moeten naast veiligheidsrisico's ook andere relevante belangen (veiligheid, ecologie, landschap en cultuurhistorie, agrarisch en wonen) zijn afgewogen. Wij verwachten in 2018 de eerste streefbeelden vast te stellen.

Wij hebben geen maatregelen genomen voor de steenbekleding van de Putter- en Arkemheense zeedijk. Op basis van een uitgevoerde inspectie hebben wij geconcludeerd dat er geen direct veiligheidsrisico is. We vinden het wenselijk de zeedijk eerst met het nieuwe instrumentarium te beoordelen.

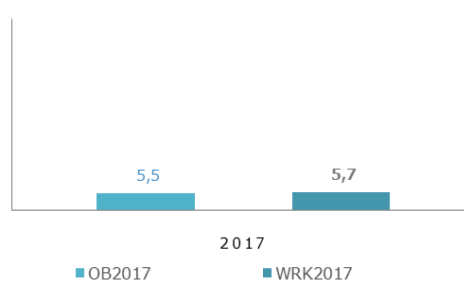
3.1.3 Wat heeft het gekost?

Investerings 2017 (exclusief Ruimte voor de Rivier projecten)

BRUTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



NETTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



De gerealiseerde bruto investeringen, jaarschijf 2017, bedragen € 12,1 miljoen. Dat is € 0,4 miljoen meer dan was begroot (3,4 %). Netto is er nauwelijks (+ € 0,2 miljoen) afwijking op dit programma. De belangrijkste afwijkingen in miljoenen € van de bruto jaarschijf ten opzichte van de oorspronkelijke begroting 2017 zijn:

Dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem **+ € 2,2**

Het doorschuiven van kosten vanuit 2016 (waaronder grondverwervingskosten) veroorzaakt hoofdzakelijk de stijging van de investeringskosten in 2017. Daarnaast hebben verzoeken tot wijzigingen voor hogere kosten gezorgd, zoals het realiseren van een goede aansluiting op particuliere eigendommen, het aanleggen van een drainagesysteem en het plaatsen van hekwerken en afrasteringen. Ook hebben we meer uren besteed aan het verbeteren van de Eemdijk door de problemen met de thermisch gereinigde grond. De totale netto kosten voor het waterschap van het dijkverbeteringsproject zijn geraamd op € 0,2 miljoen.

Kade Maatpolder **- € 0,4**

Uit onderzoek en het toepassen van nieuwe inzichten bleek dat de veenondergrond van de kade Maatpolder sterker is dan verwacht. Daardoor is een kleinere dijk en minder grondverwerving nodig.

Projecten waarvan kosten zijn doorgeschoven **- € 1,4**

Bij een aantal projecten zijn kosten doorgeschoven. Voor het project Noordelijke Randmeerdijk is dat € 0,6 miljoen omdat we gekozen hebben voor een uitgebreider aanbestedingstraject. Voor verbetering waterkering 5° en 6° pand Apeldoorns Kanaal hebben we € 0,6 miljoen doorgeschoven in verband met extra bestuurlijke afstemming over de inmiddels vastgestelde voorkeursvariant. Voor Grebbedijk Nederrijn is € 0,1 miljoen doorgeschoven.

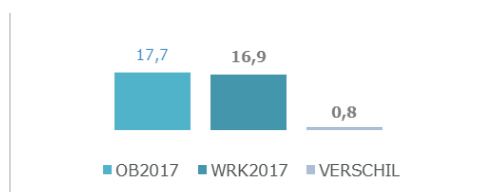
Investerings werken voor derden (Ruimte voor de Rivier)

De tabel hierna geeft een overzicht van de bruto-investeringen tot en met 2017. Het gaat om het project Ruimte voor de Rivier project Veessen-Wapenveld, dat volledig gesubsidieerd is. Zoals ook in paragraaf 3.1.2 is aangegeven vinden in 2018 nog afrondende werkzaamheden plaats.

Bruto investeringen in € miljoen	Bruto krediet	Huidige raming	2017	Uitgaven t/m 2017	Ruimte t.o.v. krediet
Veessen-Wapenveld	119,3	119,3	25,3	108,0	11,3

Exploitatie 2017

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN



De netto lasten (WRK2017) van het programma Veiligheid zijn ten opzichte van de begroting (OB2017) € 0,8 miljoen (4,5%) lager uitgevallen. Uit de analyses hiernaast blijkt dat de afwijkingen ten opzichte van de begroting 2017 voor een belangrijk deel worden verklaard door incidentele meevallers (CoVo en BTW) en tegenvallers (afvloeiingskosten van medewerkers van de afdeling Majeure Projecten).

De belangrijkste afwijkingen, in miljoenen €, ten opzichte van de begroting waren:

Ruimte voor de Rivier project Cortenoever Voorsterklei (CoVo) € 0,6 (V)

De werkzaamheden voor het Ruimte voor de Rivier project Cortenoever en Voorsterklei zijn afgerond. Het project is, door vrijval van een deel van de risicoreservering, met een voordelig saldo afgesloten.

Lagere kapitaallasten € 0,2 (V)

Lagere rentepercentages voor nieuwe langlopen leningen, een lagere financieringsbehoefte en opbrengst van kasgeldleningen hebben geleid tot € 0,1 miljoen lagere rentelasten op dit programma. De afschrijvingen zijn eveneens € 0,1 miljoen lager uitgevallen.

Meer subsidiabele uren op projecten € 0,4 (V)

Er zijn meer uren besteed aan onder meer de Westdijk vanwege problemen met de thermisch gereinigde grond. Ook het project Apeldoorns Kanaal vroeg meer uren in verband met een extra beoordeling van het voorkeursalternatief. Deze uren worden gesubsidieerd.

Veiligheidstoets waterkeringen € 0,2 (V)

Onder meer door nieuwe technieken voor grondonderzoek zijn de kosten voor de veiligheidstoets lager uitgevallen. Daarnaast schuift een deel van de begrote kosten door naar 2018.

Hogere kosten taludherstel kade Hoenwaard € 0,2 (N)

De venige ondergrond bleek een belemmering bij het herstelwerk over 3,6 kilometer lengte aan kade Hoenwaard. We hadden geen rekening gehouden met de inklinking van de kade en de weersomstandigheden hebben ons parten gespeeld bij de uitvoering.

Hogere kosten uitstroom medewerkers**€ 0,3 (N)**

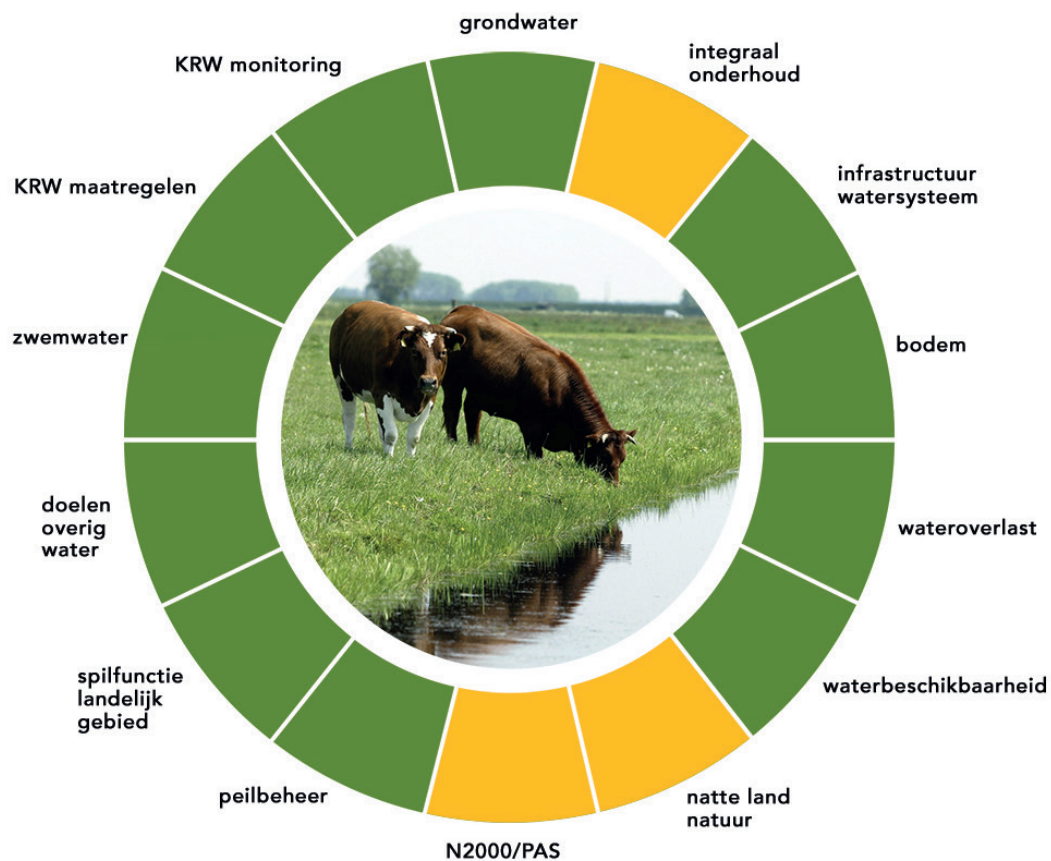
Dit zijn extra kosten in verband met de uitstroom van medewerkers doordat de afdeling majeure projecten is opgeheven. Deze afdeling was verantwoordelijk voor de Ruimte voor de Rivierprojecten. Zie ook paragraaf 5.3.

Overige afwijkingen, per saldo**€ 0,1 (N)**

Deze betreffen overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget. Ook is hieronder het aan dit programma toegerekende deel (€ 0,1 miljoen) van de BTW meevaller¹ over 2016 opgenomen.

3.2 Programma 2 - Watersysteem

3.2.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen watersysteem landelijk gebied



Beheer van en onderhoud aan watergangen en kunstwerken is volgens plan verlopen. De ondersteunende processen zoals digitalisering zijn vertraagd. Meerdere projecten uit het programma Watersysteem, onderdeel landelijk gebied, zijn vertraagd door scopewijzigingen of subsidie-technische redenen. We blijven in gesprek met onze partners om onze verplichtingen na te kunnen komen.

¹ Jaarlijks vindt na afloop van het boekjaar een herrekening van de omzetbelasting van het voorgaande jaar plaats. Het waterschap kan een deel van de in rekening gebrachte omzetbelasting terugkrijgen op basis van de verhouding tussen BTW belaste en onbelaste activiteiten. Omdat de BTW belaste activiteiten een relatief hoog aandeel hadden in 2016 konden we in totaal € 0,6 miljoen extra terugvorderen.

3.2.2 Wat hebben we in 2017 gedaan in landelijk gebied?

Samenwerking met gebiedspartijen

De doelen voor natte landnatuur en N2000/PAS lopen achter op de planning. De verregaande samenwerking met de gebiedspartners brengt uitdagingen met zich mee. Door de afhankelijkheid en verschillende belangen van veel partijen treden vaker scopewijzigingen op die het proces verstoren. Uiteindelijk leveren we wel projecten op met een hogere meerwaarde en draagvlak in het gebied. Dit speelt onder andere bij de anti-verdrogingsprojecten Lampenbroek, Gulbroek-Oost, Valleilint, Herinrichting De Fliert, Waardevol Brummen en bij het wateraanvoerproject in Wageningen. Het project Binnenveldse Hooilanden is volgens plan voorbereid. In 2018 starten we met de uitvoering van dit project.

Aanpak wateroverlast

We zijn trots op de wijze waarop we het regulier beheer hebben uitgevoerd. Bij calamiteiten zoals hevige regenval wisten we passend te reageren zodat we grotere problemen konden voorkomen. We hebben meer inzicht gekregen op onze wateroverlastopgave. Een lijst met 300 aandachtspunten is teruggebracht tot circa 50 knelpunten. Daarvan zijn de eerste projecten al in voorbereiding. Voor grote projecten binnen de wateroverlastopgave zoals renovatie van gemaal de Wenden en gemaal Terwolde zijn uitvoeringsscenario's voorbereid. Het wateroverlastproject in Achterberg is voortvarend opgepakt. Na een uitgebreid gebiedsproces hebben we veel draagvlak bij de betrokken partijen gevormd, zodat we in 2017 al konden beginnen met de uitvoering van dit project in Achterberg.

Peilbesluiten

Het peilbesluit Bunschoten is herzien. In overleg met de provincie Gelderland is het voornemen om het peilbesluit voor de Noordelijke IJsselvallei te verlengen en pas te herzien als ervaring is opgedaan met de praktijkpeilen in het gebied Veessen-Wapenveld.

Bodem

Een duurzame bodem is een bodem met een goede structuur die voldoende organische stof en bodemleven bevat. Een duurzame bodem vermindert wateroverlast. Daarnaast heeft een goede bodem een positief effect op het verminderen van watertekort en af- en uitspoeling van nutriënten. Daarom hebben wij nieuwe kennis opgedaan en deze met interne en externe partijen gedeeld. Hierdoor is bodemkwaliteit een integraal onderdeel geworden van onze werkprocessen. We hebben gekozen voor een meer gebiedsgerichte aanpak die we in de komende jaren uitvoeren. Als eerste pilot gebieden gaan we aan de slag in het stroomgebied van de Lunterse beek en polder Oosterwolde. Ook bij lopende projecten rondom Twello en Brummen verkennen we kansen om de bodemstructuur in het gebied te verbeteren.

Beekherstel/Kaderrichtlijn Water (KRW)/Ecologische Verbindingszones (EVZ)

We hebben de samenwerkingsovereenkomst met de provincie Utrecht feestelijk afgesloten. Binnen deze overeenkomst zijn sinds 2013 veel beekherstelprojecten en anti-verdrogingsprojecten gerealiseerd. We zijn nog niet helemaal klaar. Door de aanwezigheid van een verhoogde concentratie van een bestrijdingsmiddel in de bodem moesten we het project in de Nederwoudse beek staken. Waarschijnlijk kunnen we dit project pas na de zomer van 2018 uitvoeren.

Voor de Kaderrichtlijn Water hebben we verschillende herinrichtingsprojecten voorbereid. Doordat subsidiekaders en de daarmee samenhangende beleidskeuzes zijn veranderd, hebben we de projecten De Wiel en Weteringen Eemland opgeschoven. Voor de projecten Optimalisatie Grift en Herinrichting Voorsterbeek moesten we versneld de restopgave bepalen om in 2018 op tijd subsidie aan te vragen. Deze ontwikkelingen resulteren in een uitvoeringspiek in de komende jaren.

Omdat we tot 2021 tijd hebben voor de uitvoering van deze projecten, verwachten we geen nadelige consequenties voor het behalen van de KRW-doelen.

Via een stroomgebiedsanalyse met de ecologische sleutelfactoren hebben we de actuele situatie in alle KRW-waterlichamen vastgesteld. Ook hebben we de haalbaarheid van de KRW-doelen ingeschat ter voorbereiding van de volgende KRW-planperiode 2021-2027.

Doelen overig water

Voor de doelen van overig water is het proces afgestemd met de provincies en aangrenzende waterschappen. Het blijkt dat er meer procesruimte beschikbaar is. De provincie Gelderland heeft besloten de doelen van Overig water niet mee te nemen in de herziening van de omgevingsvisie in 2018, maar zal dit pas in 2021 doen. Dit geeft ons meer tijd om het proces goed voor te bereiden en daarom is nog niet gestart met de gebiedsconsultatie. In het voorjaar van 2018 gaan we het gesprek aan met het bestuur en het gebied.

Integraal onderhoud in ontwikkeling

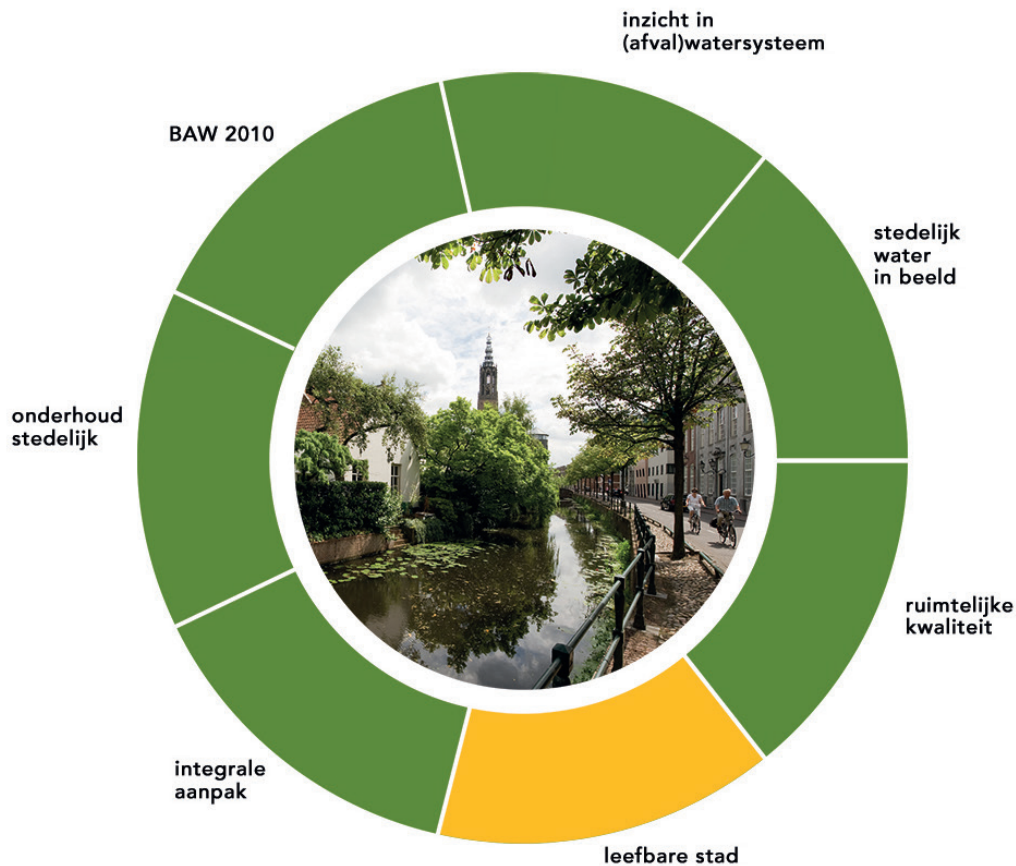
De doelstelling voor integraal onderhoud loopt achter op de planning. De operationele doorwerking van complexe projecten zoals digitalisering en gegevens op orde kosten veel tijd. De implementatie van het Onderhoudsbeheersysteem (OBS) duurt langer dan voorzien. Om dit een impuls te geven hebben we geïnvesteerd in de ontwikkeling van medewerkers en hebben we ook nieuwe collega's op dit thema ingezet. Tevens vraagt het monitoringsplan meer tijd, ondanks dat er mooie procesmatige successen zijn geboekt in de samenwerking tussen afdelingen Beheer Watersysteem en Planvorming. In 2018 verwachten we de vruchten hiervan te plukken.

Circulariteit binnen het watersysteem Landelijk gebied

Wij werken samen met de Biomassa-alliantie. We hebben mooie stappen gemaakt om van afval naar grondstof te komen. De belangrijkste stap daarbij is dat op nationaal niveau acties zijn ingezet om wet- en regelgeving voor circulair terreinbeheer te optimaliseren. Daarnaast stond 2017 in het teken van opzetten, zaaien, zoeken naar verbindingen en meer bekendheid geven aan deze hoofddoelen. We zijn afgelopen jaar op zoek gegaan naar nieuwe ambassadeurs door te werken met de stad. Nieuwe ambassadeurs hebben we ook gezocht in de hoveniers. Daar hebben we afgelopen jaar drie inspiratiebijeenkomsten gehouden voor hoveniers en aankomende hoveniers (studenten).

In nauwe samenwerking met de gemeente Leusden is opdracht verleend om Stuw Asschat te verbouwen tot 'Smart stuw'. Daarbij gaan we op een innovatieve wijze energie opwekken. In 2018 voeren we dit project uit.

3.2.3 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen watersysteem stedelijk gebied²



De leefbare stad is oranje door het achterblijven van de uitgaven bij natuurlijk ontwikkelen. Weliswaar is er heel veel ingeschreven door gemeenten op de stimuleringsregeling voor afkoppelprojecten, echter de uitgaven blijven in 2017 nog achter.

3.2.4 Wat hebben we in 2017 gedaan in stedelijk gebied?

Kracht van water

In de eerste AB-vergadering van 2017 zijn de vier hoofddoelen; leefkwaliteit, toekomstbestendigheid, duurzaamheid en sociale innovatie samen met de filosofie en het gedachtengoed van het programma stedelijk water vastgesteld. Het programma stond in 2017 in het teken van opzetten, zaaien, zoeken naar verbindingen en meer bekendheid geven aan deze hoofddoelen. We zijn afgelopen jaar op zoek gegaan naar nieuwe ambassadeurs door te werken met de stad. Nieuwe ambassadeurs hebben we ook gezocht in de hoveniers. Daar hebben we afgelopen jaar drie inspiratiebijeenkomsten gehouden voor hoveniers en aankomende hoveniers (studenten).

Gezonde leefkwaliteit en ruimtelijke inrichting

Afgelopen jaar hebben we mooie (voorbeeld)projecten uitgevoerd en opgeleverd die de ruimtelijke kwaliteit en de (be)leefbaarheid in de stad vergroten zoals de meander in de Barneveldse beek, het bekenplan in Apeldoorn en de Zonnehof in Amersfoort.

² Het hoofddoel stedelijk water wordt onder het programma watersysteem behandeld. Een deel heeft ook betrekking op waterketen. Zo wordt bijvoorbeeld de afkoppelbijdrage aan gemeenten financieel toegelicht bij waterketen. In verband met de onderlinge samenhang is ervoor gekozen om stedelijk water op één plek (bij watersysteem) toe te lichten en de toelichting niet te splitsen in twee programma's.

Eén van de belangrijke speerpunten van het afgelopen jaar was het groenblauwe schoolplein waar we aan hebben meegedacht, ontworpen en bijgedragen. Schoolpleinen zijn plaatsen waar mensen samen komen en waar leren en ontwikkelen centraal staat. Het schoolplein is de perfecte omgeving om met de inwoners van de toekomst (en hun ouders) te werken aan een betere en mooiere leef-omgeving, klimaatadaptatie en duurzaamheid. Daarom zijn schoolpleinen een ideale plek om meer groen terug te krijgen in de stad en om de volgende generatie en huidige bewoners enthousiast te maken voor het vergroenen van hun eigen tuin. In 2017 hebben we aan tien scholen een bijdrage geleverd voor het vergroenen van hun schoolplein.

Naast de groenblauwe schoolpleinen hebben we in 2017 nog veel meer lokale initiatieven ondersteund zoals de Steenbreek operaties en Groen aan de buurt in Bunschoten, Woudenberg en Eemnes. Zo hebben we stappen gezet bij ontsteden van buitenruimte dat de gevolgen van klimaatverandering vermindert. In dit opzicht ondersteunen we bewoners op lokaal niveau en hier gaan we mee door.

Klimaat en toekomstbestendigheid: Ondertekening Regionaal Manifest

Klimaat wordt een steeds belangrijker onderwerp en ook onze partners voelen de urgentie. Bij hen staat het klimaat op de agenda. Op Prinsjesdag is het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie gepresenteerd. Dit plan bevat een aanpak om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten.

In het klimaatdossier hebben we afgelopen jaar weer grote stappen gezet met onze partners. We hebben in navolging van de klimaatglossy uit 2016 in 2017 samen met verschillende gemeenten klimaatateliers georganiseerd. Deze samenwerking resulteerde in de ondertekening van het Regionaal Manifest Ruimtelijke Adaptatie in december in aanwezigheid van de Deltacommissaris. Samen met 28 gemeenten uit ons beheersgebied, provincie Gelderland en Utrecht hebben we onze handtekening gezet onder dit manifest. Daarnaast troffen we de voorbereidingen voor de aanbesteding van de stresstest voor het hele waterschapsgebied die we in 2018 uitvoeren met onze partners.

Natuurlijk ontwikkelen

Via de stimuleringsregeling Natuurlijk Ontwikkelen ondersteunen we samen met onze partners lokale initiatieven die het ontsteden van tuinen en het afkoppelen van regenwater van de riolering bevorderen. Ieder jaar dienen gemeenten plannen van afkoppelprojecten in, die wij financieel ondersteunen. We zien dat er in 2017 heel veel is ingeschreven (€ 3,2 miljoen voor 112 ha) op deze stimuleringsregeling, echter de uitgaven (€ 1,0 miljoen voor 36 ha) blijven fors achter. Doordat deze projecten een meer integraal karakter krijgen, duurt de uitvoering van de projecten langer. Daarnaast kost de financiële afhandeling bij gemeenten tijd.

Samenwerking

In 2017 zijn de werkzaamheden in de drie samenwerkingsverbanden (Platform Water Vallei en Eem, Noord Veluwe en Oost Veluwe) verder voortgezet en is er een verbreding gevonden naar het watersysteem en het klimaatdossier. Dit heeft geresulteerd in de ondertekening van het eerder genoemde Regionaal Manifest Ruimtelijke Adaptatie. Belangrijke bouwstenen in de samenwerking zijn het op orde krijgen en houden van onze basisgegevens. We werken hierbij samen waar het kan en zoeken naar kansen voor verdere optimalisatie ook in relatie tot gezamenlijke investeringen.

In 2017 heeft het Platform Water Vallei en Eem de BAW-monitor ingevuld. Het Platform ligt op schema op het gebied van kosten (minder meer) en kwaliteit. Kwetsbaarheid is een aandachtspunt. Daarom zijn er acties geformuleerd om het kennisniveau te verbeteren. De Regio Noord Veluwe is opgeheven in 2017 en de gemeente Oldebroek is vanaf 2018 verantwoordelijk voor het dossier water in de Regio Noord Veluwe.

Nieuwe Sanitatie Doornsteeg

De wijk Doornsteeg in Nijkerk is een nieuwbouwwijk waarin alles samen komt. Een mooi voorbeeld van hoe toekomstige duurzame wijken er uit kunnen zien. Groen speelt een belangrijke rol. Het landschap wordt als het ware 'de wijk ingetrokken'. We hervormen de Dammersbeek om tot Beektuin; een recreatieve groenzone die zich tot het hart, de ontmoetingsplek van de wijk ontwikkelt. Op deze woningbouwlocatie passen we op grote schaal nieuwe sanitatie toe. Hiervoor is in 2017 een intentieovereenkomst gesloten. Vervolgens hebben we de randvoorwaarden bepaald om nieuwe sanitatie daadwerkelijk te realiseren. Ook is het scoutinggebouw als informatieruimte gebouwd om als voorbeeld voor de wijk te dienen.

Stedelijke waterbronnen

In 2016 waren we bezig met de voorbereiding van een Europees subsidietraject voor Stedelijke waterbronnen. De bedoeling was dit plan in 2017 verder uit te werken. Binnen het consortium was echter onvoldoende draagvlak voor dit project/onderwerp en is gekozen voor het project Cellulose waarvoor we nu een subsidieaanvraag hebben ingediend.

Beheer

Afgelopen jaar zijn weer de nodige stappen in het beheer van stedelijk water gezet, met name in de samenwerking met onze partners. Zo hebben we met diverse gemeenten het baggerwerk in stedelijk water uitgevoerd en maken we met gemeenten en andere partners goede afspraken over het gezamenlijk beheer van stedelijk water en het opstellen van gezamenlijke bestekken daarvoor. Aandachtspunt hierbij is het leggen van de verbinding met de waterketen.

3.2.5 Wat heeft het gekost?

Investerings 2017 (exclusief werken voor derden)

BRUTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



NETTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



De gerealiseerde bruto investeringen bedragen € 4,1 miljoen. Daarmee is 51,3% gerealiseerd van de oorspronkelijk begrote jaarschijf van € 8,0 miljoen. De lagere realisatie is hoofdzakelijk het gevolg van het doorschuiven van investeringskosten. Integrale benadering, rekening houden met de belangen van gebiedspartners en onzekerheden over subsidies hebben geleid tot vertragingen. Veel investeringen in dit programma hebben ook subsidie inkomsten. Daarom heeft het doorschuiven van de bruto bedragen een beperkt effect op de netto investeringen. Op basis van netto investeringen is 83,7% van de jaarschijf gerealiseerd (landelijk gebied 83,9%, stedelijk gebied 79,4%). Naast de hierboven geschetste 'eigen' investeringen hebben we in 2017 ook fors geïnvesteerd in gesubsidieerde werken voor derden. Dit betreft met name de investeringen in de KRW maatregelen in de IJssel en het Apeldoorns Kanaal.

Opgesplitst naar hoofdcategorieën is de afwijking van de bruto jaarschijf als volgt te verklaren:

Reden afwijking bruto jaarschijf in € miljoen	Watersysteem
Hogere, lagere kosten door meer-minderwerk, extra werk e.d.	0,4
Aanbestedingsresultaten	0,1
Doorgeschoven investeringskosten vanuit 2016	0,4
Doorschuiven naar 2018 en verder	-4,9
Heroverwegen	0,1
Vervallen van projecten	-0,5
Versnellen van projecten	0,5
Eindtotaal	-3,9

Het vervallen van projecten heeft met name te maken met verschuivingen binnen het beekprogramma. De belangrijkste afwijkingen zijn hierna nader toegelicht.

Projecten landelijk gebied **- € 2,1**

We willen uitvoeringsprojecten integraal benaderen en laten aansluiten bij gebiedsbelangen. Zo kunnen we met projecten meer doelen behalen en rekenen op meer draagvlak in het gebied. Verschillende projecten zijn door deze werkwijze in de voorbereiding vertraagd. Een integrale benadering vraagt meer tijd en de belangen van gebiedspartners zorgen soms voor scopewijzigingen en/of onvoorzienbare verlenging van doorlooptijd. De grootste afwijkingen ten opzichte van de jaarschijf uit de begroting 2017 worden hierna toegelicht.

We willen gebruik maken van subsidiemogelijkheden, maar onzekerheid over subsidies hebben ook geleid tot vertraging. Daarover zijn we met de provincie in gesprek. Binnen de KRW gaat het om de projecten De Wiel (€ 0,3 miljoen), Valleikanaal Binnenveld (€ 0,3 miljoen) en De Fliert (€ 0,2 miljoen). Bij de verdrogingsbestrijding betreft het onder andere de projecten Lampenboek (€ 0,1 miljoen), Gulbroek Oost (€ 0,1 miljoen), Valleilint (€ 0,05 miljoen). We hebben nog tot 2021 tijd voor de uitvoering van deze projecten. Het doorschuiven van de projecten heeft, naar verwachting, geen consequenties voor het tijdig realiseren van onze opgave.

De nieuwe NBW strategie vraagt een bredere afweging in de voorbereidingsfase zodat we meer gebiedsdoelen kunnen koppelen. Dit kost meer tijd en daardoor is € 0,3 miljoen aan geplande investeringen niet uitgegeven.

In 2017 is € 0,2 miljoen uitgegeven voor versnelde aanpak van de wateroverlast in Achterberg.

Door een variantenstudie en nieuwe inzichten heeft de aanbesteding van de renovatie en herinrichting steunpunt Kallenbroek later plaatsgevonden waardoor € 0,3 miljoen doorschuift naar 2018.

De aanleg van stuw Rooseboom verschuift met € 0,2 miljoen omdat de gemeentelijke planning is doorgeschoven.

Het constructieve onderhoud aan kunstwerken in de Noordelijke IJsselvallei (€ 0,2 miljoen) en de Smartstuw bij stuw Asschat voor energieopwekking uit water (€ 0,1 miljoen) zijn versneld uitgevoerd.

Projecten stedelijk gebied **- € 1,8**

De jaarplanning van het bekenplan van Apeldoorn is afgelopen jaar niet helemaal gehaald, de einddatum van het bekenplan komt echter niet in gevaar. Van Waterplan Apeldoorn schuift € 0,8 miljoen door omdat de aanbesteding van project Ugchelse beken Noord en Beek in Kerschoten later heeft plaatsgevonden. Bij de uitvoering van de projecten zijn we afhankelijk

van de ontwikkelingen buiten en van omgevingspartijen. Dit heeft geleid tot vertraging in de uitvoering ten opzichte van het jaarplan.

De geraamde investering, groot € 0,3 miljoen, voor optimalisatie van de waterberging Ede schuift door omdat we maatregelen eerst nader moeten onderbouwen en eventueel daarna grond moeten verwerven.

In de Barneveldse Beek liggen drie stuwen dicht bij elkaar. We maken in plaats van één stuw alle drie stuwen vispasseerbaar. Daardoor wordt de Barnevels Beek geheel vispasseerbaar. De uitvoering schuift hierdoor wel door naar volgend jaar, effect € 0,3 miljoen.

Investerings werken voor derden

KRW maatregelen in de IJssel

Het waterschap realiseert voor Rijkswaterstaat (RWS) de maatregelen Kader Richtlijn Water in de IJssel. De maatregelen betreffen het optimaliseren van ongeveer 10 kilometer oevers en de aanleg van ongeveer 22 kilometer geulen over een lengte van ruim 80 kilometer langs de IJssel. In 2017 is het project gereed gekomen, overgedragen aan Rijkswaterstaat en alle inkomsten zijn verkregen van RWS. De voordelige aanbesteding en het minderwerk-contract voor de locatie Herxen, YWW, Eesterwaard en Ravenswaard heeft het verschil ten opzichte van het krediet verklaard.

Bruto investeringen in € miljoen	Bruto krediet	Huidige raming	2017	Uitgaven t/m 2017	Ruimte t.o.v. krediet
KRW IJssel	29,9	26,1	3,2	26,1	3,8

Overige werken voor derden

De overige werken voor derden bestaan uit de projecten 'Bruggen en Sluis' Apeldoorns Kanaal, 6^e pand buitendijks RWS Apeldoorns Kanaal en Enkaleiding Ede.

Bruto investeringen in € miljoen	Bruto krediet	Huidige raming	2017	Uitgaven t/m 2017	Ruimte t.o.v. krediet
overige	9,5	9,5	0,6	1,0	8,5

Bruggen en Sluis Apeldoorns Kanaal (bruto raming € 0,08 miljoen)

Op 12 april 2017 heeft Provinciale Staten van de provincie Gelderland besloten dat de continuering van het bevaarbaar maken van het Apeldoorns Kanaal niet meer op hun steun kan rekenen.

Hiermee is het project Bruggen en Sluis tot een einde gekomen. Op basis van de opgestelde accountantsverklaring is de definitieve subsidiebeschikking afgegeven en het restant tegoed ontvangen. De stuurgroep Veluwekroon heeft de externe evaluatie ontvangen en décharge aan het projectteam verleend. De interne evaluatie is inmiddels opgesteld en daarmee is het project intern en financieel afgesloten.

6^e pand buitendijks RWS Apeldoorns Kanaal (bruto raming € 5,8 miljoen)

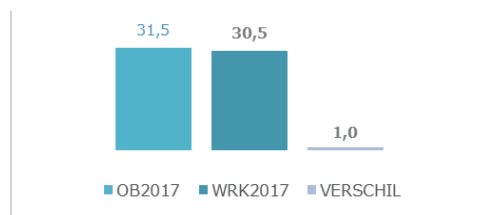
Waterschap Vallei en Veluwe voert namens Rijkswaterstaat het project Groot onderhoud 6^e pand Apeldoorns Kanaal buitendijks uit. Dit is vastgelegd in een realisatieovereenkomst die door beide partijen is ondertekend op 26 oktober 2016. Na de aanbestedingsprocedure is het werk in november 2017 gegund. De aannemer is begonnen met een aantal voorbereidende werkzaamheden en zal aansluitend starten met de uitvoering van het werk. De verwachte oplevering is eind 2018.

Enkaleiding Ede/Afvoerleiding grondwater Ede-Wageningen (bruto raming € 3,5 miljoen)

In 2017 is extra onderzoek gedaan naar de samenstelling van de bodem. De extra onderzoekstijd betrof een half jaar. Op basis van de onderzoeksuitkomsten is de werkwijze aangepast. Dit om de kans op schade aan bebouwing te voorkomen en een positievere houding te krijgen vanuit de omgeving die kritisch meekijkt. Het omgevingsproces is complex en de kans op inspraakreacties bij de vergunningenprocedures is groot. Het project wordt bestuurlijk gedragen door de Provincie Gelderland, Gemeente Ede, Gemeente Wageningen en Waterschap.

Exploitatie 2017

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN



De netto lasten van het programma Watersysteem zijn € 1,0 miljoen (3,2%) lager uitgevallen dan oorspronkelijk was begroot. De lagere netto kosten zijn onder andere het gevolg van enkele incidentele meevallers (BTW afrekening 2016 en verkoop gronden nabij dijkverbeteringsprojecten). De grootste afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn:

Aandeel van dit programma in voordelige BTW afrekening 2016 € 0,2 (V)

Voor de toelichting wordt verwezen naar hetgeen bij de financiële analyse bij het programma Veiligheid is opgenomen.

Verkoop opbrengst gronden rondom dijkverbeteringsprojecten € 0,2 (V)

Dit zijn de opbrengsten van verkochte gronden nabij Eemdijk en IJsseldijk.

Lagere kapitaallasten € 0,3 (V)

Dit voordeel is hoofdzakelijk het gevolg van lagere afschrijvingslasten. Door vertragingen in oplevering van projecten (zie ook investeringsparagraaf) vallen afschrijvingslasten lager uit.

Lagere kosten waterpotentie landelijk en stedelijk € 0,3 (V)

Het waterschap wil samen met partners kansen benutten en gezamenlijke maatregelen uitvoeren in het landelijk en stedelijk gebied, waarbij we ook waterschapdoelen realiseren. In 2017 is van het begrote budget voor waterpotentie stedelijk en landelijk, tezamen groot € 0,6 miljoen, € 0,3 miljoen besteed. Het niet uitgegeven bedrag blijft beschikbaar voor latere jaren en wordt via de resultaatbestemming aan de daarvoor gevormde bestemmingsreserve toegevoegd.

Voor stedelijke waterpotentiekaarten is in 2017 € 0,4 miljoen begroot. Dit budget gebruiken we om initiatieven met de stad te stimuleren en te ondersteunen. Van dit budget is afgelopen jaar, zonder grote communicatie, 65% uitgegeven en is in totaal circa 85% toegezegd aan partners.

Voor waterpotentiekaarten landelijk is in 2017 € 0,15 miljoen begroot. In 2017 is hierop € 0,03 miljoen uitgegeven.

Meer subsidiabele uren projecten **€ 0,2 (V)**

Dit is veroorzaakt doordat er meer subsidiabele uren aan projecten zijn besteed door uitloop van KRW projecten en uren voor het project ENKA.

Lagere opbrengsten verkoop gronden n.a.v. beleidsharmonisatie **€ 0,2 (N)**

Door vertraging in het passeren van aktes schuift een groot deel (€ 0,5 miljoen) van de opbrengst van grondverkoop die was geraamd in 2017 naar aanleiding van de beleidsharmonisatie door naar 2018. De bijbehorende notaris- en kadasterkosten schuiven eveneens door (€ 0,3 miljoen).

Kosten knelpuntenlijst Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) **€ 0,2 (N)**

Dit zijn de niet geraamde kosten voor NBW monitoring en onderzoeken ten behoeve van de knelpuntenlijst.

Hogere personeelslasten en bedrijfsvoeringskosten **€ 0,2 (N)**

Het gaat hier om het deel van de hogere kosten voor bedrijfsvoering en personeelslasten die aan het programma Watersysteem zijn toegerekend. Zie ook de paragrafen 4.9 (bedrijfsvoering) en 5.3 (personeelslasten).

Overige afwijkingen, per saldo **€ 0,4 (V)**

Dit betreft overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget.

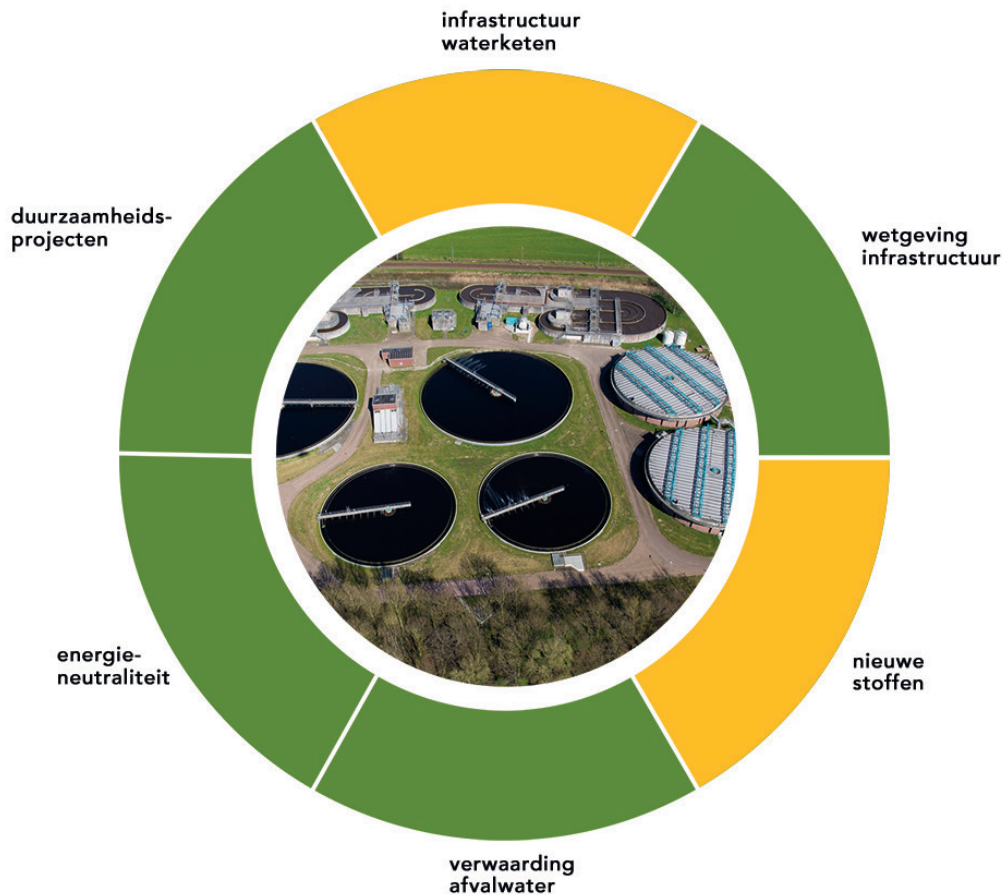
Baggerwerkzaamheden in 2017

In 2017 is € 1,0 miljoen uitgegeven aan baggerwerkzaamheden. De grootste uitgaven waren:

- Baggeren Eemnes stedelijk gebied € 0,1 miljoen
- Baggeren Wageningen stedelijk gebied € 0,2 miljoen
- Jaarlijks Baggeren Eem € 0,4 miljoen
- Baggeren cluster kleine projecten 2017 € 0,1 miljoen

3.3 Programma 3 - Waterketen

3.3.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen



Overall is de doelrealisatie redelijk volgens planning verlopen. De realisatie van doelen rond nieuwe stoffen en de realisatie van een aantal zuivering technische werken lopen echter achter. Dat heeft deels te maken met externe, niet beïnvloedbare, omstandigheden (nieuwe stoffen) en deels met het herformuleren van een aantal projecten en de opstart van de energie- en grondstoffabrieken. Deze achterstand is goed in beeld en we verwachten dat deze de komende jaren wordt ingelopen.

3.3.2 Wat hebben we in 2017 gedaan?

Beheer waterketen

In 2017 voldeden onze rioolwaterzuiveringsinstallaties vrijwel aan alle vergunningsvereisten. Alleen voor de rwzi's Apeldoorn en Amersfoort bleek het moeilijk de stikstofeis te halen door de opstartproblemen van de Energiefabrieken. Er is incidenteel overschrijding geweest. Op jaarbasis is echter voldaan aan de eisen. Ook de rwzi Terwolde heeft de stikstofnorm overschreden, doordat een specifieke industriële lozing niet goed te verwerken was. Voor de rwzi Hattem is in 2017 een uitvoerige studie verricht naar het hydraulisch functioneren van de rwzi. Dit onderzoek heeft een aantal knelpunten beter inzichtelijk gemaakt, die in de komende jaren worden opgenomen in de begroting om te worden opgepakt.

Ondanks het nog achterlopen van de resultaten van de energie- en grondstoffenfabrieken in Apeldoorn en Amersfoort is Waterschap Vallei en Veluwe op het gebied van energieneutraliteit koploper binnen de waterschappen. We zijn optimalisaties gestart om de prestaties te verbeteren.

Energie- en grondstoffenfabrieken

In onze energie- en grondstoffenfabrieken op het terrein van de rwzi's Apeldoorn en Amersfoort zijn de procesoptimalisaties gestart. In Apeldoorn begint dit de eerste vruchten af te werpen. De installatie draait stabiel, de biogas productie blijft nog wel achter, maar er is een goede struiviet (fosfaat) productie in de NuReSys. Al met al een goede prestatie die zicht geeft op het uiteindelijk realiseren van de doelstelling in de loop van 2018. De totale capaciteit van de installatie blijft nog achter. De installatie haalt nog niet de beoogde doorvoer.

In Amersfoort heeft de aannemer eind 2017 het werk opgeleverd. Ook daar is optimalisatie nodig, waarmee inmiddels is gestart. Momenteel is de slibafbraak en biogasproductie op de beoogde doelstelling maar de fosfaatproductie blijft achter. Dit heeft onder andere te maken met de overgang naar bio-P verwijdering. Dit is vertraagd omdat eerst het contract met de aannemer moest worden afgerond. Naar verwachting zal de fosfaatproductie sterk gaan toenemen. Of de oorspronkelijke doelstelling gehaald gaat worden blijft nog wel een uitdaging.

Aanbesteding slibeindverwerking

In november 2017 is een nieuw slibeindverwerkingscontract gegund. In een aantal klankbordsessies hebben wij samen met het bestuur verkend hoe wij onze ambities in het contract kunnen verwerken. Dit heeft geleid tot een scherp contract (7% goedkoper) waarbij ons slib wordt ingezet in Duitse energiecentrales. De transportafstand is wel toegenomen. Daarom hebben wij de impact op het milieu zwaar laten wegen bij de aanbesteding van transport. Er wordt nu volledig op 2^e generatie biodiesel gereden. Dat is volgens Transport en Logistiek Nederland op dit moment de meest duurzame transportbrandstof.

Projecten Waterfabriek Wilp en rwzi Terwolde

Bij deze projecten constateerden we in 2017 dat onze ambities rondom co-creatie en circulariteit niet eenvoudig in de projecten zijn in te passen. Er is daarom besloten deze projecten in de planvormingsfase een nieuwe start te geven.

In de voorjaarsnota is besloten ons waterschap te ontwikkelen naar een circulair waterschap. Bij onze eerste grote zuiveringsrenovatie hebben we daar rekening mee gehouden en is besloten om het project rwzi Terwolde om te vormen naar de circulaire rwzi Terwolde. Hierbij willen wij met name in de bouwfase laten zien hoe circulariteit kan worden ingevuld. De geplande realisatiefase(s) zal hierdoor enige vertraging oplopen ten opzichte van de oorspronkelijke planning; dit is bestuurlijk afgestemd met de gemeente Voorst.

Alginaat extractie pilot

In 2017 waren er grote kennisontwikkelingen rond "Alginaat". In het tweede kwartaal heeft een intensieve pilot gedraaid bij de rwzi Apeldoorn. Het doel was om de eigenschappen en extractietechnieken op operationele schaal te beproeven. De pilot heeft daar veel informatie over opgeleverd. Maar ook hebben we ontdekt dat de eigenschappen van het biopolymeer minder op alginaat lijken dan gedacht. Daarom is besloten vooralsnog met de benaming ALE (alginaat-achtige exopolysachariden) verder te gaan. Het is nog steeds een grondstof met unieke eigenschappen en goede marktpotenties. Een en ander leidt er wel toe dat de businesscase niet meer positief is. In 2018 ontwikkelen we met de potentiële afnemer een toepassing waarbij wel een positieve businesscase mogelijk is. Deze ontwikkeling gaan we niet alleen doen. Samen met de EFGF (energiefabriek en grondstoffenfabriek) en de koploper waterschappen wordt nu invulling

gegeven aan de uitdaging om onze ambitie voor alginaat te ontwikkelen. Waterschap Vallei en Veluwe is samen met Waterschap Rijn en IJssel trekker van de koplopergroep Alginaat. Overige waterschappen in deze koplopergroep zijn: Waterschap Vechtstromen, Waterschapsbedrijf Limburg, Waterschap Noorderzijlvest en Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden.

WOW!

WOW! is onze eerste INTERREG³ projectaanvraag die wij als trekker hebben aangevraagd.

WOW! staat voor "Wider business Opportunities for raw materials from Wastewater".

Het project wil waardeketens van op koolstof gebaseerde producten laten zien aan Europa.

In het consortium uit zes Noordwest Europese landen zitten 12 partners uit overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Onze eigen bijdrage bestaat uit een proef om cellulose (wc papier) uit het afvalwater terug te winnen. Deze cellulose willen we omvormen naar onder andere biologische stookolie en actieve kool, die weer ingezet wordt om medicijnresten te binden.

Door de vertraging in de benodigde subsidieverlening is de proef doorgeschoven naar 2018.

De aanvraag is 22 december ingediend. We verwachten de uitslag in maart 2018.

Project Samenwerking bedrijfsleven Nijkerk

In Nijkerk is onderzocht of we met een aantal bedrijven uit de "food" sector een eigen inzamel- en opwaarderingsysteem kunnen opzetten. De inzet was om substantiële hoeveelheden biogas te produceren met het afvalwater uit deze bedrijven en tegelijkertijd wilden we de riolering en onze rwzi ontlasten. De onderzoeken zijn nog niet helemaal afgerond, maar het lijkt erg lastig te worden om deze businesscase rond te maken.

De Glind

Rondom De Glind speelt een aantal water gerelateerde ontwikkelingen. De gemeenten Leusden en Barneveld willen regenwater van het riool afkoppelen en het persleidingsysteem is te beperkt. Daarnaast willen wij meer ervaring opdoen met decentrale afvalwateroplossingen. Eveneens willen wij, in het kader van sociale innovatie, onderzoeken of er ook zuiveringssystemen zijn die beter aansluiten bij de gebruikers van dat systeem. We zijn een haalbaarheidsstudie gestart om met behulp van planten een zuiverende kas te realiseren. Deze studie wordt in het eerste kwartaal van 2018 afgerond en is uitgevoerd met onze partners, de Rudolph stichting en de gemeenten Barneveld en Leusden. In 2018 besluiten we of we deze zuiveringssystemen gaan realiseren.

3.3.3 Wat heeft het gekost?

Investerings 2017

BRUTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



NETTO JAARSCHIJF 2017, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)



De gerealiseerde bruto investeringen bedragen € 5,4 miljoen. Dat is 34,6% van het oorspronkelijk begrote bedrag van € 15,6 miljoen. De lagere realisatie is hoofdzakelijk het gevolg van het doorschuiven van investeringskosten naar 2018 en verder. Dit komt vooral doordat de projecten zeer

³ Het Interreg Community Initiative, kortweg Interreg, is een Europees programma dat zich inzet voor grensvervaging in Europa. Interreg, betaald door de Europese Unie, probeert de samenwerking te bevorderen tussen regionale gebieden in verschillende landen.

innovatief van aard zijn waardoor planningen soms bijgesteld moeten worden. Daarnaast hebben we, vanwege de in de voorjaarsnota 2018 uitgesproken ambitie rond circulaire economie, besloten een aantal lopende projecten te beoordelen op circulariteit. Dit zorgt voor enige vertraging. Daarnaast is er een aantal projecten die we met onze waterpartners uitvoeren en hebben we daardoor minder sturing.

In de tabel hierna wordt de afwijking van de begrote bruto jaarschijf toegelicht naar hoofdoorzaken:

Reden afwijking bruto jaarschijf in € miljoen	Waterketen
Hogere, lagere kosten door meer-minderwerk, extra werk e.d.	1,4
Doorgeschoven investeringskosten vanuit 2016	3,2
Doorschuiven naar 2018 en verder	-14,9
Versnellen	0,2
Overige	-0,1
Eindtotaal	-10,2

De hogere kosten door meer- en minderwerk, extra werk e.d. worden voor een belangrijk deel verklaard door de optimalisatie investeringen in de energie- en grondstoffenfabrieken. De belangrijkste oorzaken van de afwijking op dit programma zijn:

Nieuwbouw waterfabriek Voorst - € 3,1

Na een succesvolle innovatiesalon zijn we gestart om vorm en inhoud te geven aan het co-creatieproces voor de waterfabriek Voorst. Ondertussen is vanuit het omgevingsproces een kans gesignaleerd voor een alternatieve locatie. Volgens de geldende planning realiseren we de waterfabriek in 2020. Uitstel van de grondaankoop is de belangrijkste oorzaak dat in 2017 op dit project minder geld is uitgegeven dan begroot.

Renovatie rwzi Terwolde transportstelsel Regio Voorst - € 1,2

In lijn met de voorjaarsnota gaan we bij de nieuwbouw van de rwzi Terwolde invulling geven aan de ambitie om circulair te zijn. Dat betekent dat we in 2017 "een pas op de plaats hebben gemaakt" om de circulaire ambitie binnen de scope van dit project te brengen. We gaan in dit project onder andere samenwerken met waterschapsbedrijf Limburg op het gebied van modulair bouwen. Dit doen we vanuit de overtuiging dat een modulair bouwconcept bijdraagt aan de doelstellingen op het gebied van circulair bouwen. Door deze heroverweging hebben we in 2017 minder geld besteed dan begroot. Volgens de vastgestelde planning starten we in 2018 met de werkzaamheden aan het transportsysteem en in 2019 met de bouw van de rwzi Terwolde.

Transportleiding Doornspijk-Elburg - € 0,6

Investeringen zijn doorgeschoven naar 2018 in verband met het inzetten van onze capaciteit op andere projecten zoals extra nazorg voor project Geur Apeldoorn en het door prioritering versnellen van de voorbereiding van projecten, zoals DWA vizelgemaal Apeldoorn en transportleiding Achterveld.

NEO-Alginaat extractie installatie - € 2,5

De bouw van de extractie installatie is vertraagd omdat in de pilot nieuwe inzichten en informatie rond het product en het extractie procedé zijn ontdekt. Deze worden eerst verder uitgewerkt alvorens de installatie te ontwerpen en bouwen. Met de koploper waterschappen is afgesproken dat de ontwikkeling van deze grondstof een gezamenlijke ambitie en verantwoordelijkheid is. Wat dit betekent werken we in 2018 uit.

Duurzaamheidsprojecten - € 2,2

Onderzoek naar nieuwe sanitatie in Nijkerk heeft meer tijd gekost dan verwacht. Het project moet breed gedragen worden door alle partijen (gemeente, projectontwikkelaar en waterschap). Dat is nu geregeld. Het project start in 2018. Een bedrag van € 0,4 miljoen is vooralsnog doorgeschoven naar 2018.

Het project Cellulose to activated carbon (€ 1,5 miljoen) is, als onderdeel van de INTERREG aanvraag WOW!, doorgeschoven naar 2018. Het project Verwaarden reststromen Nijkerk (€ 0,3 miljoen) is eveneens doorgeschoven naar 2018. Mede vanwege de nieuwe heffingssystematiek gaan we dit project heroverwegen.

Optimalisatie energie- en grondstoffenfabriek Apeldoorn **+ € 0,7**

Omdat de energie- en grondstoffenfabriek nog niet presteert zoals verwacht is hiervoor een nieuw project gestart. Er worden diverse optimalisaties doorgevoerd waarmee de installatie naar verwachting conform de businesscase gaat presteren. In 2017 zijn de eerste optimalisaties doorgevoerd en inmiddels zijn ook de eerste resultaten zichtbaar in de prestaties. De planning is dat de resterende optimalisaties de eerste helft van 2018 zijn uitgevoerd en dat de doelstelling eind 2018 wordt bereikt.

Versnelde investeringen chemicaliëndoseerinstallaties **+ € 0,2**

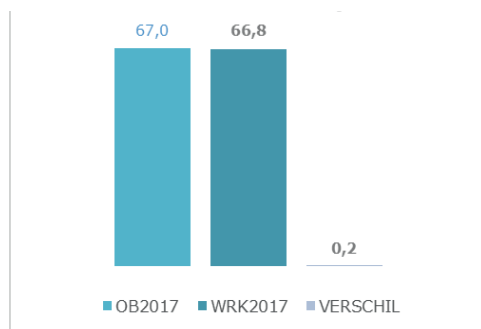
Alle chemicaliëndoseerinstallaties zijn in verband met de wet- en regelgeving (certificering) in 2017 en 2018 aangepast. In de begroting 2017 met meerjarenperspectief stond voor 2018 € 0,5 miljoen geraamd ten behoeve van de chemicaliëndoseerinstallatie Hattem en Hulshorst. Dit krediet is al in 2017 aangevraagd om de projecten Hattem, Hulshorst, Heerde, Bennekom, Woudenberg en Apeldoorn (chloorinstallatie) vervroegd uit te voeren. Op deze wijze is op efficiënte wijze de continuïteit in de realisatie van de chemicaliëndoseerinstallaties gewaarborgd.

Overige afwijkingen bruto jaarschijf **- € 1,5**

Dit betreft overige kleinere afwijkingen (kleiner dan € 0,5 miljoen) van de jaarschijf waaronder doorschuif naar 2018 van de projecten rioolgemaal Zegheweg (€ 0,3 miljoen), Transportleiding Achterveld (€ 0,3 miljoen) en vergroten capaciteit Demon installatie (€ 0,3 miljoen).

Exploitatie 2017

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN



De netto kosten van het programma waterketen vallen € 0,2 miljoen (0,3%) lager uit dan oorspronkelijk begroot. Dit programma is onder meer beïnvloed door € 1,0 miljoen lagere bijdragen aan gemeenten voor het ontvlechten van waterstromen. Dit in 2017 niet uitgegeven bedrag blijft beschikbaar voor de jaren 2018 en verder. Daarnaast is er een incidenteel voordeel van € 0,4 miljoen uit de voordelige BTW afrekening 2016.

De belangrijkste afwijkingen op dit programma zijn:

Lagere bijdragen ontvlechten waterstromen **€ 1,0 (V)**

Voor de uitvoering van ontvlechtigingsmaatregelen zijn we afhankelijk van gemeenten. Er is fors ingeschreven maar de uitgaven blijven achter bij de begroting. Vertraging van gemeentelijke projecten en openthoud bij de indiening van eindafrekeningen veroorzaken deze lagere bijdragen.

Aandeel van dit programma in voordelige BTW afrekening 2016 **€ 0,4 (V)**

Voor de toelichting verwijzen we naar de tekst die bij de financiële analyse van het programma Veiligheid is opgenomen.

Lagere kapitaallasten **€ 0,3 (V)**

De afschrijvingslasten vallen € 0,2 miljoen lager uit. Zoals uit de investeringsparagraaf blijkt, zijn veel investeringen in het programma Waterketen vertraagd. De rentelasten vallen € 0,1 miljoen lager uit door lagere rentepercentages, een lagere financieringsbehoefte en opbrengst van kasgeldleningen.

Lagere kosten chemicaliën **€ 0,3 (V)**

Met de opgedane kennis uit het project Omzet.Amersfoort zijn minder chemicaliën verbruikt door optimalisatie van de polymeer installatie en door hydrolyse van slib.

Lagere opbrengsten energie- en grondstoffabrieken **€ 0,7 (N)**

Omdat de energie- en grondstoffenfabrieken in Apeldoorn en Amersfoort in 2017 nog niet optimaal functioneren, blijven de opbrengsten achter bij de geraamde opbrengsten. Zo is er door een lagere energieopwekking € 0,3 miljoen minder SDE subsidie ontvangen, voor € 0,2 miljoen minder aan elektriciteit opgewekt en viel de struvietopbrengst € 0,2 miljoen lager uit. Ook in de BURAP is hier al melding van gemaakt.

Hogere onderhoudskosten **€ 0,4 (N)**

Hogere onderhoudskosten aan de rwzi's in Apeldoorn (+€ 0,2 miljoen) onder andere als gevolg van een niet begrote asbestsanering. Het onderhoud van de rwzi Harderwijk (+€ 0,2 miljoen) viel duurder uit door een grote pompvisie en aanpassingen van het slibleidingwerk, vulpunt en het luchtleidingwerk. Ook de onderhoudskosten aan de rwzi Amersfoort zijn hoger uitgevallen (+€ 0,2 miljoen). Lagere onderhoudskosten waren er met name in Soest (-/- € 0,2 miljoen) en Woudenberg (-/- € 0,1 miljoen).

Hogere slibkosten **€ 0,5 (N)**

Met name in Ede vallen de slibverwerkingskosten hoger uit (+€ 0,3 miljoen). Door aanloop problemen is de hoeveelheid verwerkt slib van de slibdroger Ede minder waardoor we minder hebben bespaard op de slibverwerkingskosten. Wel zorgt de slibdroger Ede voor een hoger droge stofgehalte. Dit betaalt de markt vooralsnog niet uit in lagere slib eindverwerkingstarieven, terwijl we hier wel vanuit zijn gegaan bij het opstellen van de begroting. Ook de slibtransportkosten zijn € 0,3 miljoen hoger uitgevallen. Onder meer door de aanpassingen van de TDH in Apeldoorn is tijdelijk meer slib afgevoerd naar de slibeindverwerker.

Inhuur en adviezen derden **€ 0,2 (N)**

Op het programma Waterketen is meer ingehuurd onder andere voor het opvangen van werkpieken bij met name de beheerafdeling.

Hogere personeelslasten en bedrijfsvoeringskosten **€ 0,3 (N)**

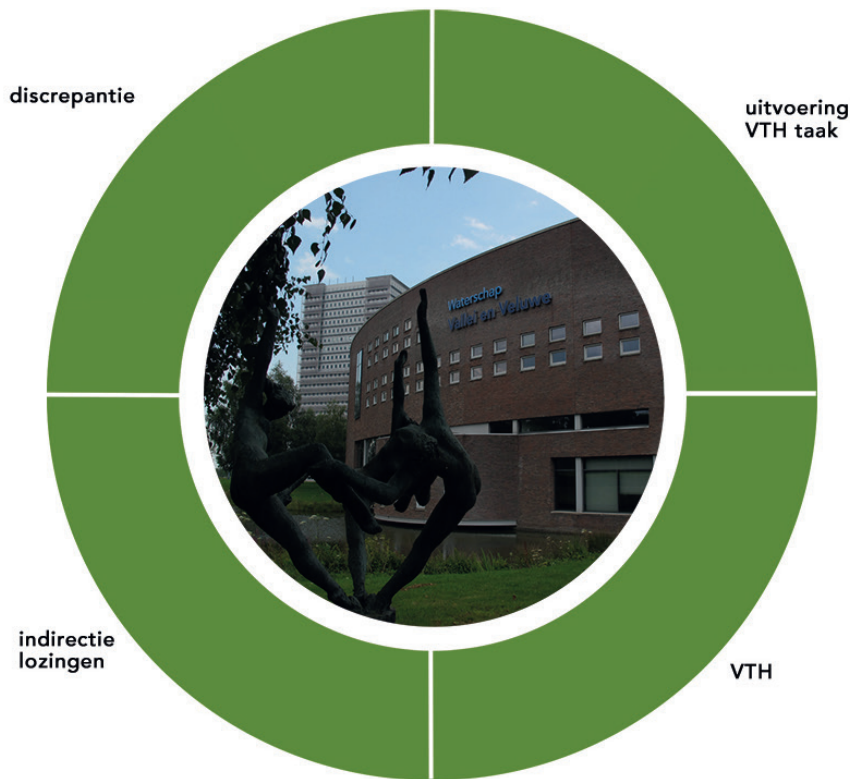
Dit is het toegerekende deel van de hogere kosten van de bedrijfsvoering en de personeelslasten aan het programma Waterketen. Zie ook de paragrafen 4.9 (bedrijfsvoering) en 5.3 (personeelslasten).

Overige afwijkingen **€ 0,3 (V)**

Deze afwijkingen betreffen overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget, zoals € 0,1 miljoen niet begrote opbrengst voor bestede uren van medewerkers ten behoeve van de Bio Energiecentrale Harderwijk.

3.4 Programma 4 - Besturen en belastingen

3.4.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen



Vanuit meerdere inhoudelijke en organisatorische invalshoeken hebben we aan de ontwikkeling van de organisatie gewerkt. Voorbeelden zijn de implementatie van de omgevingswet, onze certificering, de vernieuwing van de voorjaarsnota (VJN) en de begroting, en de start van het programma digitale transformatie. De aantrekkende economie heeft voor extra werk gezorgd binnen het domein Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). We hebben deze werkzaamheden binnen de servicenormen afgehandeld dankzij de kwaliteitsverbeteringen die we al in 2016 hebben ingezet. Onze calamiteitszorg heeft in 2017 de grote hoogwateroefening Deining en Doorbraak in het najaar goed tot een einde gebracht. Het programma Besturen en Belastingen ziet het als een uitdaging deze ontwikkeling te bestendigen en verder uit te bouwen in 2018.

3.4.2 Wat hebben we in 2017 gedaan?

Omgevingswet

In 2017 is de implementatie van de omgevingswet op stoom gekomen. Voor de integratie van werkprocessen en samenwerkingsafspraken met partners op het gebied van onder andere Planvormingsprocessen, vergunningverlening, toezicht en handhaving zijn de eerste stappen gezet. Hierbij is ook gewerkt aan de voorbereidingen voor het Digitaal Stelsel Omgevingswet in verbinding met het programma Digitale transformatie. Als waterschap zijn we gastorganisatie geweest voor de regionale 'Roadshow Omgevingswet' van het rijk. Dit heeft een verbreding van het netwerk opgeleverd. De inbreng op de omgevingsvisies van gemeenten en een actieve verbinding met de beide provinciale omgevingsvisies heeft daaraan bijgedragen. Het uitstel van het Rijk van de inwerkingtreding van de Omgevingswet tot 2021 heeft geen invloed op de verdere voorbereidingen.

Bestuurlijke werkwijze

In 2017 heeft het algemeen bestuur vanuit de externe ontwikkelingen en de gewenste tariefontwikkeling nieuwe ambities geformuleerd op de thema's energie, circulariteit, digitalisering en kwaliteit van leefomgeving. De ambities zijn in een compacte en sterk vernieuwde VJN en afgeslankte begroting op hoofdlijnen vastgelegd. Parallel hieraan heeft een externe observator de vergaderingen van algemeen bestuur beschouwd. De feedback en de vernieuwde VJN en begroting hebben tot meer focus in de bestuurlijke werkwijze geleid.

Integriteit

In 2017 is binnen de ambtelijke organisatie gewerkt aan bewustwording van integriteit. Alle teams hebben, onder begeleiding van een gespreksleider, een integriteitssessie gehad. Door deze sessie is de vertrouwenspersoon meer onder de aandacht gebracht. In 2017 zijn vier meldingen binnengekomen bij de vertrouwenspersoon, waarvan één melding heeft geleid tot een intern onderzoek. Dit was een melding over wel of niet rechtmatig handelen. De conclusie was dat het waterschap wel rechtmatig had gehandeld.

Communicatie en vrijwilligers

In het communicatiebeleidsplan dat in 2015 is vastgesteld, staat dat wij werken aan waterbewustzijn doordat we onder meer een actief persbeleid voeren en actief zijn op social media. Actieve persbenadering heeft in 2017 veel exposure opgeleverd voor watervraagstukken, waaronder items in het NOS journaal en in landelijke dagbladen. In 2017 is de harmonisatie van het vrijwilligersbeleid vastgelegd. Bijna 200 vrijwilligers maken zich voor ons sterk op uiteenlopende thema's (o.a. rondleidingen en beek werkgroepen). Het waterschap ervaart dit als een bijzonder waardevolle bijdrage aan de verbinding met onze omgeving.

Digitale transformatie

Het programma Digitale transformatie is in 2017 opgestart. Via de voorjaarsnota 2017 hebben we voor dit programma voor de komende jaren structureel geld vrijgemaakt. Binnen het programma is ook waterinformatie 2030 opgenomen. Hierbij wordt hard gewerkt aan het integreren van de informatievoorziening van systeem- en ketendata.

In 2017 zijn aanzienlijk meer projecten op het vlak van ICT uitgevoerd dan vooraf geraamd was. De professionalisering van projectsturing vanuit de afdeling IM bleek hierin een belangrijke factor. We merken dat onze ICT ambities te groot zijn voor de uitvoering van alle projecten.

Het aspect informatiebeveiliging is een bijzonder aandachtspunt. De audit voor DigID is in 2017 in één keer gehaald. Dit is een goede indicatie voor het op orde zijn van onze beveiligingsprocessen. Het proces rond beveiligingsincidenten is goed ingericht. Hierdoor kunnen we snel actie ondernemen indien er zich een incident voor doet. Awareness is een aspect van informatiebeveiliging dat een doorlopend aandachtspunt blijft. De BIWA norm (=Baseline informatiebeveiliging waterschappen) is hierbij het uitgangspunt. Hierop zijn we in 2017 geaudit. Het resultaat wordt in 2018 bekend en is het startpunt voor vervolgacties.

Discrepantie

In 2017 zijn de voorbereidingen getroffen om de aan de zuiveringsheffing gelieerde controletaken per 1 januari 2018 over te hevelen van GBLT naar het waterschap. Voor de ontvlechting hebben we werkgroepen ingesteld om personele zaken en de werkprocessen adequaat te organiseren. Ook zijn de juistheid van de meting en de monsternames op de grootste rwzi's dit jaar uitgebreid beoordeeld door een extern bureau. Geconstateerde tekortkomingen zijn en worden aangepakt.

We hebben een uitgebreide data-analyse uitgevoerd naar de hoogte van de discrepantie. Het belastingstelsel gaat uit van een vaste aanslag van drie vervuilingseenheden voor meerpersoons-huishoudens. Andere waterschappen kunnen extra heffing innen doordat er relatief veel twee-persoonshuishoudens zijn. Dit is voor ons waterschap niet mogelijk vanwege de specifieke bevolkingssamenstelling. Als we de discrepantie hierop corrigeren, blijkt deze iets lager dan het landelijk gemiddelde.

Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (VTH)

Door de komst van de omgevingswet, de kwaliteitscriteria en de verbinding met het programma digitale transformatie zal het werkveld van VTH de komende jaren aanzienlijk wijzigen. Daarom is in 2017 veel geïnvesteerd in ontwikkeltrajecten voor de medewerkers. We hebben de samenwerking met onze ketenpartners verder versterkt. Daarnaast hebben we met hen afspraken gemaakt over de afstemming en signaalfunctie rondom bedrijfsinspecties en ketentoezicht.

De aantrekkende economie en bouwsector heeft gezorgd voor een grote hoeveelheid meldingen (100% meer dan in 2016). Daardoor stonden vergunningstermijnen onder druk. Door goed contact met de initiatiefnemers zijn klachten of bezwaren achterwege gebleven. Het uitvoeringsplan is gerealiseerd waarbij onze eigen medewerkers nagenoeg alle inspecties hebben uitgevoerd. Tevens gaven zij voldoende aandacht aan het informeren van ondernemers. We hebben controles op basis van bedrijfscategorie gespreid. Op deze wijze is een realistisch beeld ontstaan van het naleefgedrag dat tevens voldoet aan de norm.

Crisisbeheersing

In 2017 is veel gebeurd op het gebied van crisisbeheersing. De calamiteitenorganisatie is verder geprofessionaliseerd. Er zijn nieuwe informatiecoördinatoren geworven en de opleidingen en trainingen stonden met name in het teken van netcentrisch werken. Dit alles wierp zijn vruchten af tijdens de oefenweek in het najaar "Deining en Doorbraak" waarin een hoogwaterscenario is beoefend door zowel kantoormedewerkers als dijkbewaking in samenwerking met andere waterschappen, defensie en veiligheidsregio's. Tijdens de oefening deed zich ook een echte calamiteit (schuimvorming op de rwzi Ede) voor, die de calamiteitenorganisatie naast de oefening heeft afgehandeld. In 2017 is een fors aantal opschalingen geweest. Dit is een gevolg van de implementatie van netcentrisch werken. De drempel om op te schalen is dan lager, waardoor de calamiteitenorganisatie eerder op de hoogte is en beter kan reageren op de ontstane situatie. Er zijn in 2017 zeven opschalingen geweest naar een fase 1 of hoger, en zeven potentiële fase 1 incidenten, waarbij de calamiteitenorganisatie is geïnformeerd.

3.4.3 Wat heeft het gekost?

Investerings 2017

BEDRAGEN X € 1 MILJOEN



De werkelijke bruto investeringen zijn € 0,5 miljoen lager uitgevallen dan oorspronkelijk was begroot. De belangrijkste afwijkingen zijn:

Investerings wagenpark

+ € 0,3

De hogere investeringen in 2017 zijn voor ruim € 0,1 miljoen het gevolg van doorgeschoven investeringen vanuit 2016. Daarnaast is met de goedkeuring van de begroting 2017 ingestemd met een uitbreiding van 20 fte's. Dit betekent eveneens dat het wagenpark ten behoeve van de beheer- en onderhoudsafdelingen is uitgebreid.

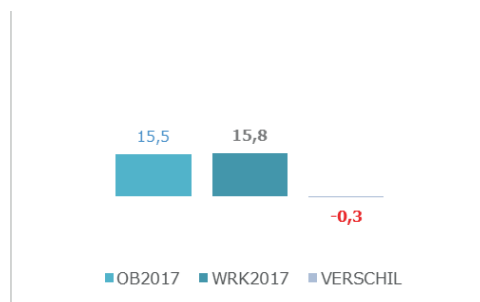
Aanpassingen vergaderzalen en serverruimte

- € 0,7

De aanpassing van de serverruimte (€ 0,2 miljoen) wordt in het eerste kwartaal 2018 uitgevoerd. De wijze waarop de vergaderzalen worden aangepast is nog niet duidelijk. Er is aanvullend onderzoek nodig in relatie tot het nieuwe werken, gebruik gebouw e.d.. Inmiddels is ook een onderzoek gestart om onze eigen ambities meer zichtbaar te laten zijn op het buitenterrein. De geraamde kosten in 2017 van € 0,5 miljoen schuiven door.

Exploitatie 2017

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN



De netto kosten van het programma Bestuur en Belastingen zijn € 0,3 miljoen (1,9%) hoger uitgevallen dan oorspronkelijk was begroot. De grootste afwijkingen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting zijn:

Resultaat belastingorganisatie GBLT

€ 0,4 (V)

Dit is het aandeel van ons waterschap in het positief jaarresultaat 2017, in totaal groot € 1,4 miljoen, van de belastingorganisatie GBLT. Dit positieve resultaat is voor een belangrijk deel het gevolg van extra opbrengsten bij GBLT in verband met invorderingsacties.

Meer inhuur

€ 0,3 (N)

Met name voor VTH is extra capaciteit ingehuurd in verband met enkele langdurige ziekten en werkpieken door de toename van aanvragen en meldingen. Daarnaast is de inhuur van de interim directeur in 2017 verlengd tot 1 september waarvan een groot deel aan dit programma wordt doorbelast.

Hogere kosten voorzieningen voormalig personeel

€ 0,3 (N)

Deze kosten zijn hoger uitgevallen onder meer als gevolg van vergoedingen en toevoeging aan de voorziening uitkeringen voormalig personeel. Zie ook paragraaf 5.3.

Overige afwijkingen

€ 0,1 (N)

Dit betreft overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget.

Om de tussentijdse stappen te maken naar de implementatie van de Omgevingswet zijn hogere kosten (€ 0,2 miljoen) gemaakt voor onder meer externe adviezen. Omdat in 2017 ook een bijdrage van het Rijk is ontvangen is er nagenoeg geen effect op het resultaat.



Verplichte paragrafen

4.1 Ontwikkelingen in 2017

De ontwikkelingen in 2017 worden per programma toegelicht in hoofdstuk 3. Daarnaast presenteerde de Commissie Aanpassing Belastingstelsel (CAB) in december 2017 haar concept-eindrapport Waterschapsbelastingen. In dit rapport staan voorstellen waarmee het belastingstelsel van de waterschappen toekomstbestendiger gemaakt kan worden.

4.2 Incidentele baten en lasten

In het resultaat over 2017 is een aantal incidentele baten en lasten verwerkt. In onderstaande tabel zijn de incidentele bedragen vermeld van minimaal € 0,15 miljoen.

INCIDENTELE BATEN EN LASTEN X € 1.000

Incidentele baten	
Voordelige BTW afrekening 2016	643
Financieel voordeel opgeleverd Ruimte voor de Rivier project Cortenoever Voorsterklei, vrijval deel risicoreservering	561
Verkoopopbrengst gronden rondom dijkverbeteringsprojecten nabij Eemdijk en IJsseldijk	183
Aandeel van waterschap in positief jaarresultaat belastingorganisatie GBLT	395
Totaal incidentele baten	1.782

Incidentele lasten	
Vergoedingen en dotaties aan voorzieningen voormalig personeel in verband met uitstroom medewerkers in het kader van strategische personeelsplanning	1.008
Lagere opbrengsten energie- en grondstoffenfabrieken Amersfoort en Apeldoorn door nog niet optimaal functionerende installaties	531
Totaal incidentele lasten	1.539

Incidentele baten en lasten, per saldo baten	243
---	------------

4.3 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen

Naast de algemene reserves en bestemmingsreserves voor tariefseglisatie heeft het waterschap een aantal overige bestemmingsreserves. Uit deze bestemmingsreserves zijn in 2017 de volgende bedragen onttrokken:

Bestemmingsreserve	Omschrijving	Onttrekking (x € 1.000)
Innovatie	Organiseren van een WaterArena over biomimicry	2
Baggeren waterlopen	Werkelijke kosten baggerprojecten	996
Ontvlechten waterstromen	Werkelijke bijdragen aan gemeenten	996
Waterpotentie landelijk en stedelijk gebied	Werkelijke kosten landelijk gebied	33
Waterpotentie landelijk en stedelijk gebied	Werkelijke kosten stedelijk gebied	266
Totaal		2.293

Per ultimo 2017 heeft het waterschap voorzieningen voor pensioenverplichtingen bestuurders, wachtgeld voormalig bestuur, uitkeringen voormalig personeel en baggeren/herinrichten 6^e pand Apeldoorns Kanaal. In 2017 is totaal € 0,5 miljoen rechtstreeks aan de voorzieningen onttrokken. In paragraaf 5.1.11 wordt het verloop van de voorzieningen toegelicht.

4.4 Waterschapsbelastingen

4.4.1 Algemeen

De hoofdlijnen van de diverse belastingopbrengsten en de lastendruk zijn toegelicht in de paragrafen 6.8 t/m 6.10 en hoofdstuk 7 van de beleidsbegroting 2017. Huishoudens met een inkomen gelijk of lager dan 100% van de bijstandsnorm, komen in aanmerking voor kwijtschelding van de belastingen.

In onderstaande tabel zijn de netto belastingopbrengsten samengevat weergegeven.

Netto belastingen per kostendrager per jaar x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK-OB)
1. Netto belastingopbrengsten watersysteembeheer	-56.881	-56.550	331
Watersysteembeheer belastingopbrengsten	-57.641	-57.872	-231
Opbrengsten lopend boekjaar 2017	-57.641	-57.640	1
Opbrengsten voorgaande jaren	0	-232	-232
Watersysteembeheer kwijtschelding en oninbaar	760	1.322	562
Kwijtschelding	709	836	127
Oninbaar	51	486	435
2. Netto belastingopbrengsten zuiveringsbeheer	-73.437	-75.380	-1.943
Zuiveringsbeheer belastingopbrengsten	-75.174	-77.886	-2.712
Opbrengsten lopend boekjaar 2017	-75.174	-76.443	-1.269
Opbrengsten voorgaande jaren	0	-1.443	-1.443
Zuiveringsbeheer kwijtschelding en oninbaar	1.737	2.506	769
Kwijtschelding	1.535	1.704	169
Oninbaar	202	802	600
3. Totaal netto belastingopbrengsten	-130.317	-131.930	-1.613

In de paragrafen hierna wordt meer in detail ingezoomd op de bruto belastingopbrengsten en kwijtschelding en oninbaar.

4.4.2 Bruto belastingopbrengsten

Belastingen per kostendrager per jaar x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/- OB)
1. Watersysteembeheer	-57.641	-57.872	-231
Voorgaande jaren	-	-232	-232
851 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	-	-50	-50
852 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	-	131	131
853 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	-	-11	-11
854 Opbrengst watersysteemheffing natuur	-	-2	-2
855 Opbrengst verontreinigingsheffing	-	-301	-301
Lopend boekjaar 2017	-57.641	-57.640	1
851 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	-29.621	-29.685	-65
852 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	-23.006	-23.232	-225
853 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	-4.659	-4.355	304
854 Opbrengst watersysteemheffing natuur	-230	-187	43
855 Opbrengst verontreinigingsheffing	-125	-181	-56
2. Zuiveringsbeheer	-75.174	-77.886	-2.712
Voorgaande jaren	-	-1.443	-1.443
856 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	-	-1.670	-1.670
857 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	-	226	226
Lopend boekjaar 2017	-75.174	-76.443	-1.269
856 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	-20.678	-21.869	-1.191
857 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	-54.496	-54.573	-78
Belastingopbrengsten	-132.814	-135.758	-2.944

Watersysteembeheer

De belastingopbrengst voor watersysteembeheer is € 0,2 miljoen hoger dan begroot.

De belangrijkste verschillen zijn:

- de belastingcategorie ingezetenen is voor het belastingjaar 2017 € 0,2 miljoen hoger.
Dit komt door een hoger aantal eenheden woonruimten dan begroot;
- de belastingcategorie ongebouwd is € 0,3 miljoen lager door een lager aantal aangeslagen hectares dan begroot;
- de categorie verontreinigingsheffing is € 0,4 miljoen hoger door opgelegde aanslagen voor bronneringen in voorgaande belastingjaren.

Samen met GBLT is in 2017 onderzoek gedaan naar het lager aantal opgelegde hectares ongebouwd en natuur. Op hoofdlijnen hebben we geconcludeerd dat de aanslagoplegging juist plaatsvindt.

De lagere hectares zijn onder andere het gevolg van defensie terreinen die door ons als natuur waren begroot en door GBLT als gebouwd (terecht) zijn aangeslagen. Verder is de conclusie getrokken dat veel agrarische objecten de laatste jaren zijn omgezet van ongebouwde naar gebouwde objecten in verband met bedrijfsbeëindigingen.

Zuiveringsbeheer

De belastingopbrengst voor zuiveringsbeheer is € 2,7 miljoen hoger dan begroot.

Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- een hogere belastingopbrengst van belastingjaar 2017 ad € 1,3 miljoen. Hierin is een bedrag begrepen voor nog op te leggen aanslagen, waaronder € 1 miljoen zuiveringsheffing bedrijfsruimten en € 0,2 miljoen zuiveringsheffing huishoudens. Voor meet- en tabelbedrijven moet de definitieve aanslag nog worden vastgesteld. Bij het opstellen van de begroting 2017 hebben we, op advies van GBLT, de prognose van het heffingsjaar 2015 als uitgangspunt gehanteerd voor het aantal vervuilingseenheden. Voor het belastingjaar 2015 zijn echter achteraf meer vervuilingseenheden opgelegd;
- de belastingopbrengst over de belastingjaren 2016 en ouder die € 1,4 miljoen hoger is.
De categorie bedrijfsvervuilers laat een hogere opbrengst zien van € 1,7 miljoen. Dit is het gevolg van gerealiseerde en nog te realiseren opbrengst na definitieve aanslagen.

4.4.3 Kwijtschelding en oninbaar

Bedragen per kostendrager per jaar x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/- OB)
1. Watersysteembeheer	760	1.322	562
Kwijtschelding watersysteemheffing	709	836	127
Oninbaar watersysteemheffing	51	486	436
2. Zuiveringsbeheer	1.737	2.506	768
Kwijtschelding zuiveringsheffing	1.535	1.704	168
Oninbaar zuiveringsheffing	202	802	600
Totaal	2.497	3.827	1.331

De kosten van kwijtgescholden belastingen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Het bedrag van kwijtscheldingen bedraagt de afgelopen jaren ongeveer € 2,2 miljoen per belastingjaar. Als gevolg van de aanslagoplegging van oude belastingjaren is een hoger aantal kwijtscheldingsverzoeken toegewezen. Deze kosten komen ten laste van boekjaar 2017.

De totaal geboekte oninbare kosten vallen € 1 miljoen hoger uit dan begroot.

Dit komt met name door:

- het wegwerken van de invorderingsachterstanden;
- verhoging van de voorziening dubieuze debiteuren met € 0,1 miljoen. GBLT heeft het saldo van deze voorziening berekend op basis van risico-inschattingen van de openstaande posten. De risico-inschatting bij de reeds uitstaande (externe) dwanginvordering is in 2017 aangescherpt op basis van werkelijke cijfers, waardoor een hoger bedrag als dubieus is aangemerkt. Deze berekening is kortgesloten met de accountant van GBLT.

4.4.4 Bestemmingsreserve tariefsegalisatie

De bestemmingsreserve tariefsegalisatie wordt aangewend voor egalisatie van toekomstige belastingtariefstijgingen. De tariefsegalisatiereserves worden in de planperiode afgebouwd waarbij we streven naar evenwicht tussen kosten en opbrengsten aan het einde van de planperiode. In paragraaf 5.1.10 wordt het verloop van de reserves uitgebreid toegelicht. De stand van de bestemmingsreserve tariefsegalisatie na resultaatbestemming is:

Bestemmingsreserve x € 1.000	Werkelijke stand 31-12-17
Watersysteembeheer	3.065
Zuiveringsbeheer	11.629
Totaal	14.694

4.5 Weerstandsvermogen

4.5.1 Algemeen

Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van het waterschap is. Een goed weerstandsvermogen voorkomt dat elke financiële tegenvaller direct leidt tot hogere lasten. Voor het beoordelen van het weerstandsvermogen is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en in de aanwezige weerstandscapaciteit.

4.5.2 Risico analyse

De risico's zijn geïnventariseerd en financieel vertaald volgens de methode Fine en Kinney. Beoordeeld is in hoeverre deze risico's zijn afgedekt door procedures, verzekeringen of voorzieningen. Van de niet afgedekte risico's is een inschatting gemaakt van de kans dat het risico zich voordoet en van de financiële schade als het risico zich voordoet (het effect). Deze inschatting resulteert in een gewaardeerd risico in euro's. De totale gewaardeerde risico's bedragen (x € 1.000):

Risico	Totaal	Watersysteem beheer	Zuiveringsbeheer
Economische en marktrisico's	250	125	125
Maatschappelijke risico's	1.025	888	138
Bedrijfs- en ondernemingsrisico's	1.265	135	1.130
Totaal	2.540	1.148	1.393

Waarvan de belangrijkste risico's zijn:

Risico	Categorie	Gewaardeerd risico (x € 1.000)
Economische en marktrisico's	Loon- prijs- renteontwikkeling	250
Maatschappelijke risico's	Bodemverontreiniging	250
	Brand (voor zover niet verzekerd)	125
	Extreme weersomstandigheden (zware regenval, droogte)	125
	Overstromingen (dijkdoorbraak)	250
	Natuurbranden	250
	Overig	25
Bedrijfs- en ondernemingsrisico's	Bedrijfsonderbreking transportstelsel (breuk in pijpleiding)	250
	Calamiteiten tijdens werken aan gashoudende installaties	250
	"Belang en risico's van grote/innovatieve projecten"	250
	Overig	515
Totaal		2.540

4.5.3 Weerstandscapaciteit

De risico's die niet afgedekt worden door procedures, verzekeringen of voorzieningen (totaal € 2,54 miljoen) worden gedekt uit het eigen vermogen. Dit is de benodigde weerstandscapaciteit. De waarde van het eigen vermogen bepaalt de beschikbare weerstandscapaciteit. Het algemeen bestuur besloot om alleen de algemene reserves tot de beschikbare weerstandscapaciteit te rekenen.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt vervolgens afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van deze berekening vormt het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen bedraagt conform bestuursbesluit minimaal 2 (=uitstekend). Per 31 december 2017 bedraagt het weerstandsvermogen (na resultaatbestemming):

	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer
Beschikbare weerstandscapaciteit	3.147	6.667
Benodigde weerstandscapaciteit	1.148	1.393
Ratio weerstandsvermogen	2,7	4,8

4.6 Financiering

4.6.1 Ontwikkelingen

Gedurende 2017 heeft de Europese economie een goede basis gevormd voor aanhoudende economische groei gepaard gaande met een lage inflatie. De financiële markten waren opvallend kalm. De rente voor een langlopende lening van 20 jaar bedraagt per ultimo 2017 1,17% (begroot 1,5%). De rente (rood staan) op de rekening-courant bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) bedraagt per ultimo 2017 0,1%.

4.6.2 Liquiditeit

Gedurende 2017 is tijdelijk gefinancierd met kasgeldleningen. De rente op deze kasgeldleningen was negatief, wat leidde tot een renteopbrengst van € 0,08 miljoen. Eind 2017 zijn overtollige middelen enkele dagen in de schatkist aangehouden. Voor een uitgebreide specificatie van het schatkist-bankieren zie paragraaf 5.1.9.

In 2017 zijn twee langlopende leningen afgesloten voor totaal € 45 miljoen:

- mei: € 20 miljoen looptijd 20 jaar, lineaire aflossing en rentepercentage 1,239%
- september: € 25 miljoen looptijd 20 jaar, lineaire aflossing en rentepercentage 1,1%

De begrote financieringsbehoefte was € 53 miljoen. Het verschil tussen begrote en werkelijke financieringsbehoefte wordt met name veroorzaakt door lagere investeringen dan begroot.

4.6.3 Renterisiconorm

De renterisico's op de vaste schuld (toekomstige rentelasten zijn hoger dan begroot of hoger dan een niveau dat het bestuur wenselijk acht) worden volgens de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) ingekaderd door de renterisiconorm. De renterisiconorm bedraagt 30% van het jaarlijkse begrotingskostentotaal. Het waterschap overschreed de norm in 2017 niet.

x € 1.000	2017	2016
Renterisiconorm	41.815	41.054
Reguliere aflossingen (= renterisico)	24.682	26.682
Ruimte onder renterisiconorm	17.133	14.372

4.6.4 Kasgeldlimiet

Volgens de wet FIDO mag maximaal 23% van de begroting met kortlopende geldleningen of via krediet in rekening-courant worden gefinancierd. De kasgeldlimiet beperkt het renterisico op de korte financiering. De gemiddelde netto vlottende schuld per kwartaal mag de kasgeldlimiet niet overschrijden.

x € 1.000	Kwartaal 1 2017	Kwartaal 2 2017	Kwartaal 3 2017	Kwartaal 4 2017
Kasgeldlimiet	32.058	32.058	32.058	32.058
Gemiddelde vlottende schuld	51.172	54.554	43.205	806
Ruimte (+) /overschrijding (-) kasgeldlimiet	-19.114	-22.495	-11.146	31.252

Ten opzichte van de begroting hebben we langer met kasgeld gefinancierd, omdat we een aantal grote opbrengsten later hebben ontvangen dan verwacht. De kasgeldlimiet is hierdoor in drie achtereenvolgende kwartalen overschreden. Conform wet FIDO hebben we de provincie hiervan op de hoogte gesteld. Overigens staan er geen sancties op het overschrijden van de kasgeldlimiet.

4.7 Schuldpositie

Per 31 december 2017 bedraagt de schuldpositie € 274 miljoen (2016: 294 miljoen). De schuldpositie daalt ten opzichte van 2016. Dat is grotendeels te verklaren door de lagere netto-investeringen. Het verloop van het EMU-saldo geeft inzicht in de mutatie van de schuldpositie (zie paragraaf 4.11).

Bij de vaststelling van de begroting 2018 is een maximale waarde van de schuldpositie, gerelateerd aan de belastingopbrengst, vastgesteld van 200% per eind 2022. In 2017 bedraagt de schuldpositie ten opzichte van de belastingopbrengsten 202%. De begroting 2018 ging uit van een schuldpositie per 31 december 2017 van € 291 miljoen (219%).

4.8 Verbonden partijen

Waterschap Vallei en Veluwe heeft bestuurlijke en financiële belangen in partijen. Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor het waterschap. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Van financieel belang is sprake wanneer het waterschap middelen ter beschikking heeft gesteld en die kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Aqualysis (bijdrage 2017: € 1,2 miljoen, 2016: € 1 miljoen)

Dit laboratorium analyseert alle genomen monsters voor het meten van de waterkwaliteit.

Aqualysis verricht voornamelijk werkzaamheden voor zes waterschappen onder een gemeenschappelijke regeling. Deze zes waterschappen zijn tevens voor een gelijk deel eigenaar.

Bio Energie Centrale Harderwijk BV

Het waterschap is voor 50% aandeelhouder in de Bio Energie Centrale Harderwijk BV. Het waterschap beschikt over 10 aandelen met een totale nominale waarde van € 0,01 miljoen. Tevens verstrekken beide aandeelhouders in 2017 een achtergestelde lening van elk maximaal € 3,2 miljoen. Voor eventuele aanvullende investeringen tijdens de exploitatieperiode van de BV verstrekken beide aandeelhouders een extra achtergestelde lening tot een maximum van € 1,3 miljoen (ter beoordeling van de directie van de BV). Zie ook paragraaf 5.1.5.

De Bio Energie Centrale Harderwijk BV gebruikt bestaande warmtestromen van de rwzi Harderwijk voor de (nieuwe) vergisting van mest(overschot), eigen maaisel en externe (afval)stromen.

Met die vergisting produceert en verkoopt de vennootschap digestaat (bodemverbeteraar) en gas. Hiermee levert de energiecentrale een energiebijdrage van 30% aan onze energieneutraliteit.

De realisatie van de energiecentrale is vol op stoom. Op 14 december 2017 is de bouw formeel begonnen. Volgens de huidige planning is de installatie eind 2018 opgestart en begint de gaslevering. De totale investering tot en met 2017 bedraagt € 3,4 miljoen.

GBLT (bijdrage 2017: € 4 miljoen, 2016: € 3,7 miljoen)

Het waterschap is deelnemer in de gemeenschappelijke regeling met het gemeenschappelijk belastingkantoor GBLT voor het heffen en invorderen van waterschapsbelastingen. Bestuurders van de deelnemende waterschappen en gemeenten vormen het bestuur van GBLT.

Gebiedscoöperatie O-gen (bijdrage 2017 € 0,02 miljoen, 2016: € 0,02 miljoen)

De coöperatieve structuur voert de gezamenlijke doelen uit voor een vitaal landelijk gebied van de Gelderse Vallei, Utrechtse Heuvelrug, Eemland en Kromme Rijnstreek.

Muskusrattenbestrijding (bijdrage 2017 € 1,3 miljoen, 2016: € 1,3 miljoen)

Waterschap Rivierenland voert het muskusrattenbeheer uit voor de waterschappen Rijn en IJssel, Vallei en Veluwe, Hollandse Delta en Rivierenland. De bestuurlijke samenwerkingsvorm is gebaseerd op een overeenkomst van kosten voor gemene rekening.

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

De NWB financiert overheden, instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Alle aandelen van de NWB zijn in handen van overheden. Waterschap Vallei en Veluwe beschikt over 631 aandelen A en 88 aandelen B met een nominale waarde van € 0,1 miljoen.

STOWA (bijdrage 2017 € 0,5 miljoen, 2016: € 0,5 miljoen)

In de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) nemen alle regionale waterbeheerders in Nederland deel (waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat). De STOWA doet onderzoek op het gebied van afvalwatersystemen, waterketen, watersystemen en waterwerken. De leden van het bestuur van de STOWA worden benoemd uit de in de stichting deelnemende organisaties.

Vereniging Unie van Waterschappen (bijdrage 2017 € 0,4 miljoen, 2016: € 0,4 miljoen)

De Unie behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen voor een goede waterstaatsverzorging binnen het waterschapsbestel. De Unie treedt op namens de waterschappen als vertegenwoordiger naar het Parlement, de Rijksoverheid en organisaties als het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. In de ledenvergadering hebben de voorzitters van de waterschappen zitting.

Waterschapshuis (bijdrage 2017 € 0,9 miljoen, 2016: € 0,8 miljoen)

Het waterschap is deelnemer in de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis. Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van ICT. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de 'natte' sector.

Overige samenwerkingsverbanden

Daarnaast heeft het waterschap diverse samenwerkingsverbanden op het gebied van bijvoorbeeld waterketen en ICT en strategische allianties met kennisinstellingen. Omdat hiervoor geen aparte entiteiten zijn opgericht, vallen deze niet onder de verbonden partijen.

4.9 Bedrijfsvoering

Koers 2021

In 2017 hebben management en medewerkers continu het gesprek gevoerd over de koers van de organisatie. Een magazine met verhalen van medewerkers en diverse sessies boden inspiratie en ideeën. Onze uitdagingen op het gebied van duurzaamheid, digitalisering, verbondenheid, professionaliteit en wendbaarheid staan centraal. Tevens is de vraag welke beweging we als organisatie zelf en in de maatschappij gaan maken. Hierdoor ontstaan ook verschillende initiatieven om de organisatie te veranderen. Zo werkt een team aan de omgevingswet en is een ander team bezig met de digitale transformatie. Ook heeft een team het traject "herrie op de zuivering" op zich genomen. In dit traject brengen zij ideeën voor verbeteringen direct op de werkvloer in de praktijk.

Mobiliteit en Talent werkt!

In 2017 hebben we een grote groep nieuwe collega's verwelkomd. Collega's die meewerken aan de realisatie van onze ambities. Ook namen we in 2017 voor het eerst meer vrouwen dan mannen aan. De komst van nieuwe talenten heeft de vergrijzing binnen ons waterschap tot stilstand gebracht. We kregen niet alleen impulsen van buiten de organisatie. Veel collega's wisselden intern van rol of functie. Daarnaast vertrok een aantal medewerkers om zijn of haar talent elders in te zetten. Personeel dat ons verliet (bijna 5%) was aanmerkelijk hoger dan in de tien voorliggende jaren. Daarom kunnen we nu ons personeelsbestand sneller op de toekomst richten.

Formatie en ambitie

In 2017 is € 2 miljoen extra begroot voor personele lasten/inhuur.

Deze middelen zijn gekoppeld aan ontwikkelingen op gebied van:

1. kwaliteit- en kennisimpuls voor projecten, processen en prestaties;
2. uitbreiding wettelijke taken;
3. beheer en onderhoud van nieuwe, innovatieve installaties;
4. waterpartnerschap.

We hebben gemerkt dat de arbeidsmarkt aanmerkelijk krappere is geworden. Desondanks is het gelukt om in 2017 alle beoogde personele uitbreidingen te realiseren. In relatie tot deze geoormerkte uitbreidingen hebben we meer dan 20 nieuwe collega's aangenomen, variërend van beheerders en onderhoudstechnici tot bodemspecialisten, senior adviseurs en informatie-analytici.

Kiwa certificering

Eind 2017 heeft KIWA ons waterschap geaudit op de normen ISO 9001, ISO 14001 en de OHSAS 18001. Een audit die voor het eerst binnen de gehele waterschap organisatie is uitgevoerd en met succes. Daarmee tonen wij aan dat wij de aandacht voor kwaliteit, veiligheid en milieu bewust en adequaat organiseren.

Arbeidsparticipatie

In het kader van arbeidsparticipatie werken zeven collega's vanuit het doelgroepenregister bij ons waterschap. Zij hebben hoofdzakelijk een taak in de groenvoorziening. Daarnaast kijken wij bij de aanbesteding van schoonmaak en catering eveneens naar mogelijkheden voor mensen met een arbeidsbeperking. Bij de afdeling IM loopt een medewerkster vanuit het doelgroepenregister een stage om ervaring op te doen. Waterschap Vallei en Veluwe heeft binnen de sector een koppositie als het gaat om inzet van mensen uit het doelgroepenregister.

Wat heeft het gekost?

NETTO KOSTEN X €1 MILJOEN



De kosten van de ondersteunende bedrijfsvoeringsproducten vallen € 0,8 miljoen hoger (4,0%) uit dan was geraamd. De kosten van de bedrijfsvoering worden doorbelast naar de vier programma's.

De grootste afwijkingen zijn:

ICT kosten en kosten werving vacatures	€ 0,4 (N)
---	------------------

Met name de ICT kosten (+ € 0,4 miljoen) zijn hoger omdat aanzienlijk meer ICT projecten uitgevoerd zijn dan in voorgaande jaren. De projecten die extra zijn uitgevoerd, waren noodzakelijk om vanaf 2017 goed invulling te kunnen geven aan de visie waterinformatie, digitaliserings- en wettelijke opgaven die op het waterschap afkomen.

Overige	€ 0,4 (N)
----------------	------------------

Dit zijn diverse overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget, waaronder hogere kosten in verband met werving nieuw personeel (+ € 0,2 miljoen hoger).

4.10 Rechtmatigheid

De processen inkoop, personele lasten, treasury, (im)materiële vaste activa en (ontvangen) subsidies voldoen aan in- en externe regelgeving en zijn daarmee rechtmatig. Tijdens de audits zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

Tijdens de audits wordt ook het begrotingscriterium getoetst:

- toereikendheid van de geautoriseerde begroting (netto kosten en kredieten) en juiste besluitvorming bij kostenoverschrijdingen;
- juiste toewijzing van kosten en opbrengsten aan programma en product;
- juiste toerekening aan boekjaar.

De netto kosten van programma Bestuur en Belastingen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot (zie paragraaf 3.4). Deze overschrijding is echter minder dan 10% en ligt binnen het mandaat van het college van Dijkgraaf en Heemraden. In 2017 zijn geen overschrijdingen van het begrotingscriterium geconstateerd.

4.11 EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid (inclusief decentrale overheden). De landen die meedoen aan de Economische en Monetaire Unie (EMU), hebben afspraken gemaakt over het op orde houden van de overheidsfinanciën. Eén van deze afspraken heeft betrekking op het begrotingstekort van landen, oftewel het EMU-tekort dat maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen.

Voor decentrale overheden bedroeg de EMU-ruimte in 2017 0,3% van het BBP, waarbij geen verdere onderverdeling is gemaakt naar provincies, gemeenten en waterschappen. Daardoor kan geen referentiewaarde per waterschap worden vastgesteld. In 2017 bedroeg het EMU-saldo van Waterschap Vallei en Veluwe:

x € 1.000		Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Exploitatiesaldo		1.942	-1.300	2.108
EMU-exploitatiesaldo		1.942	-1.300	2.108

Bruto-investeringsuitgaven*	-	22.359	34.600	43.423
Subsidies*	+	14.543	11.800	35.781
Mutatie voorraad werk voor derden	+	2.594		2.594
Desinvestering materiële en immateriële vaste activa	+	44		84
Afschrijvingen	+	25.560	26.900	24.729
Invloed investeringen		20.382	4.100	14.577

Toevoegingen aan voorzieningen ten laste van exploitatie	+	513	100	374
Onttrekkingen aan voorzieningen ten gunste van exploitatie	-			85
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-	512	600	412
Externe vermeerderingen van voorzieningen	+			0
Invloed voorzieningen		1	-500	-123

Boekwinst	-			
Boekverlies	+			
Deelnemingen en aandelen		0	0	0

EMU saldo		22.325	2.300	16.562
------------------	--	---------------	--------------	---------------

* excl. werken voor derden (KRW maatregelen IJssel en Ruimte voor de Rivier)

4.12 Klachten

Volgens de Algemene wet bestuursrecht gaan klachten over de vraag of de organisatie, het bestuur of een ambtenaar zich behoorlijk heeft gedragen ten opzichte van een burger of bedrijf. Het waterschap heeft in 2017 elf klachten ontvangen. Tien klachten zijn behandeld en opgelost in 2017, één klacht is nog in behandeling. Negen klachten zijn opgelost zonder hoorzitting, door tussenkomst van de klachtenbehandelaar of de klachtencoördinator. Voor één klacht heeft een hoorzitting plaatsgevonden. Daarnaast heeft het waterschap zeven klachten doorgezonden naar de juiste organisatie: vijf naar GBLT en twee naar een gemeente.



Jaarrekening

5.1 Balans en toelichting

5.1.1 Balans per 31 december voor resultaatbestemming

BEDRAGEN (X € 1.000)

Activa	2017	2016	Passiva	2017	2016
Vaste activa			Vaste passiva		
Immateriële vaste activa	12.150	12.998	Algemene reserves	7.899	7.899
Materiële vaste activa	297.572	314.512	Bestemmingsreserve tariefseglisatie	14.693	13.669
Financiële vaste activa	4.480	2.630	Overige bestemmingsreserves	2.646	4.950
	314.202	330.140	Nog te bestemmen resultaat	3.222	0
			Eigen vermogen	28.460	26.518
Vlottende activa					
Voorraad	0	2.594	Voorzieningen	6.814	6.812
Kortlopende vorderingen	10.141	15.075			
Overlopende activa	20.039	11.985	Vaste schulden looptijd > 1 jaar	278.097	257.779
Liquide middelen	4.584	7			
	34.764	29.661	Vlottende passiva		
			Netto vlottende schulden looptijd < 1 jaar	15.296	40.095
			Overlopende passiva	20.299	28.597
				35.595	68.692
Totaal	348.966	359.801	Totaal	348.966	359.801

5.1.2 Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (RBVW) en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Activa, passiva en de bepaling van het resultaat worden gewaardeerd op basis van historische kosten. De activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarden, tenzij in deze toelichting anders is vermeld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Vaste activa

Immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met ontvangen subsidie. Het waterschap berekent de afschrijvingen op basis van een vast percentage van de kosten (lineaire afschrijving), waarbij rekening wordt gehouden met eventuele duurzame waardeverminderingen. Afschrijving vindt plaats vanaf de maand volgend op het moment van ingebruikname.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen:

Immateriële vaste activa		
Bijdragen aan activa in eigendom derden		5 jaar
Overige immateriële vaste activa	sanering waterbodems	30 jaar
	overig	5 jaar
Materiële vaste activa		
Gronden en terreinen	gronden	0 jaar
	inrichting terreinen	30 jaar
Vervoermiddelen		7 jaar
Machines, apparaten en installaties		7 jaar
Bedrijfsgebouwen en woonruimten	gebouwen	40 jaar
	technische installaties	15 jaar
	veiligheidsvoorzieningen, telefoon, meubilair	10 jaar
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken		
Waterkeringen	aanleg, verbetering	35 jaar
Watergangen en eenvoudige waterkwantiteitskunstwerken	waterlopen, kunstwerken	25 jaar
	beschoeiing	15 jaar
	depot berging saneringsspecie	15 jaar
Waterkwantiteitsgemalen en -kunstwerken	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Zuiveringstechnische werken		
Transportleidingen		30 jaar
Gemalen	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Zuiveringsinstallaties	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Slibverwerkingsinstallaties	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Overige materiële vaste activa	peilbesluiten, waterakkoorden	8 jaar
	hardware	4 jaar

De financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen.

Vlottende activa

De voorraad onderhanden werk voor derden is tegen vervaardigingsprijs opgenomen; de gedeclareerde bijdragen voor deze werken zijn in mindering gebracht. De vooruit ontvangen bijdragen worden verantwoord bij de overlopende passiva. Het resultaat wordt in de exploitatie verantwoord na voltooiing van het (deel)project.

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht, die statisch wordt bepaald o.b.v. geschatte inningskansen.

Vaste passiva

De voorzieningen zijn opgenomen tegen nominale waarde van de betreffende verplichting. Uitzondering hierop vormt de pensioenvoorziening, die tegen actuariële waarde is gewaardeerd.

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

5.1.3 Immateriële vaste activa

(x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-17	(Des-) investering	Bijdragen van derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-17
Software	1.338			426	912
Waterbodemsanering	1.903			89	1.814
Geactiveerde bijdragen Rijk (HWBP)	9.131			302	8.829
Overige immateriële vaste activa	626			31	595
Totaal	12.998	0	0	848	12.150

5.1.4 Materiële vaste activa

(x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-17	(Des-) investering	Bijdragen van derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-17
Gronden en terreinen	8.031	402		0	8.433
Vervoermiddelen	1.853	704		483	2.074
Machines, apparaten, werktuigen	709	75		182	602
Bedrijfsgebouwen	13.409	153		625	12.937
Waterkeringen	11.872	1.058		765	12.165
Watergangen en gemalen	53.368	822		4.147	50.043
Gemalen waterkwaliteit	21.137	15		1.914	19.238
Zuiveringsinstallaties	174.646	5.015		14.472	165.189
Slibverwerkingsinstallaties	19.053	1.126		1.899	18.280
Overige materiële vaste activa	24	803		225	602
Onderhanden werk	10.410	12.142	14.543		8.009
Totaal	314.512	22.315	14.543	24.712	297.572

Het overzicht in bijlage 6 betreft alle werken die per 1 januari 2017 onderhanden waren en die lopende het jaar zijn gestart.

5.1.5 Financiële vaste activa

(x € 1.000)	Stand 01-01-17	Nieuw	Aflossing	Stand 31-12-17
Aandelen NWB	100			100
Aandelen Bio Energie Centrale Harderwijk	10			10
Kapitaalverstrekkingen aan bedrijven	110	0	0	110
Hypotheken	2.406		413	1.993
Autoleningen	114	10	68	56
Leningen aan ambtenaren	2.520	10	481	2.049
Bio Energie Centrale Harderwijk	0	2.321	0	2.321
Leningen aan bedrijven	0	2.321	0	2.321
Totaal	2.630	2.331	481	4.480

Het waterschap bezit 631 aandelen A en 88 aandelen B van de NV Nederlandse Waterschapsbank. Sinds 2012 keert de NWB geen dividend uit om te kunnen voldoen aan de regels van het Bazels Comité (Bazel III). De kapitaalverstrekking aan de Bio Energie Centrale Harderwijk BV bestaat uit 10 aandelen A. Aan Bio Energie Centrale Harderwijk BV is eveneens een achtergestelde lening verstrekt tot een maximum van € 3,2 miljoen. De looptijd van deze lening is 13 jaar na ingang van de SDE subsidie.

Het waterschap verstrekt geen nieuwe hypotheeklen. De resterende looptijd van de huidige hypotheeklen is uiterlijk tot en met 2035.

5.1.6 Voorraad onderhanden werk derden

(x € 1.000)	Ruimte voor de Rivier	KRW	Overige projecten	Totaal
Cumulatieve bruto uitgaven	124.324	22.908	358	147.591
Cumulatieve ontvangen bijdragen	144.076	20.314	541	164.932
Vooruit ontvangen bijdragen	19.752	0	183	19.935
Stand per 1-1-2017	0	2.594	0	2.594
Bruto uitgaven	26.649	620	588	27.857
Ontvangen bijdragen	9.167	3.280	2.976	15.423
Vooruit ontvangen bijdragen	-17.482	66	2.388	-15.028
Mutatie in 2017	0	-2.594	0	-2.594
Bruto uitgaven	43.067	23.528		66.595
Ontvangen bijdragen	43.743	23.627		67.370
Gereedgekomen in 2017	-676	-99	0	-775
Cumulatieve bruto uitgaven	107.906	0	946	108.853
Cumulatieve ontvangen bijdragen	110.176	66	3.517	113.760
Vooruit ontvangen bijdragen	2.270	66	2.571	4.907
Stand per 31-12-2017	0	0	0	0

Deze balanspost bestaat uit de uitgaven van uitgevoerde werken in opdracht van derden. De ontvangen bijdragen zijn in mindering gebracht. Vooruit ontvangen bijdragen zijn verantwoord bij de overlopende passiva (paragraaf 5.1.14). De overige projecten betreffen de aanleg van de Enkaleiding en het uitvoeren van groot onderhoud aan het 6^e pand buitendijks van het Apeldoorns Kanaal. Een inhoudelijke toelichting op de projecten staat bij de betreffende programma's in hoofdstuk 3.

5.1.7 Kortlopende vorderingen

(x € 1.000)	2017	2016
Belastingdebiteuren	11.911	9.782
Voorziening dubieuze debiteuren	-3.548	-3.421
Vorderingen op belastingdebiteuren	8.363	6.361
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	1.000	7.335
Overige vorderingen	778	1.379
Totaal	10.141	15.075

GBLT voert de belastingheffing en –invordering uit voor het waterschap. De vorderingen op belastingdebiteuren en de dubieuze vorderingen zijn opgenomen in de jaarrekening volgens opgave van GBLT. Het saldo van de vorderingen belastingdebiteuren per 31 december 2017 bedraagt 8,8% van de totaal opgelegde belastingaanslagen in 2017 (2016: 7,5%). De stijging t.o.v. 2016 wordt veroorzaakt doordat een deel van de aanslagen twee maanden later is opgelegd omdat de aanlevering van WOZ-gegevens door gemeenten aan GBLT via de Landelijke Voorziening WOZ niet optimaal functioneerde. Ten opzichte van 31 december 2016 is het debiteurensaldo, dat langer openstaat dan een jaar, afgenomen met 46%.

Per 31 december 2017 is 0% van de vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen direct opeisbaar en 18% van de overige vorderingen (2016: 0% respectievelijk 4%).

5.1.8 Overlopende activa

(x € 1.000)	2017	2016
Nog te ontvangen voorschotten	12.511	3.204
Vooruitbetaalde bedragen	5.035	4.698
Nog op te leggen aanslagen en kwijtscheldingen	1.832	2.550
Nog te ontvangen verbonden partijen	396	895
Belastingen (BTW aangifte 4e kwartaal)	0	469
Overige overlopende posten	265	169
Totaal	20.039	11.985

De nog te ontvangen voorschotten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Stand 01-01-17	Correctie begin- balans	Ontvangen	Niet subsidiabel	Uitgaven	Stand 31-12-17
Subsidie dijkverbetering VZR	3.136	1.233	342	163	8.430	12.294
Nog te ontvangen voorschotten Rijk	3.136	1.233	342	163	8.430	12.294
Verdrogingsbestrijding Utrecht-Oost	68			58	118	129
SOK provincie Gelderland 2015-2021	-298		183	94	663	88
Nog te ontvangen voorschotten Provincie	-230	0	183	152	781	217
Totaal	2.906	1.233	525	315	9.211	12.511

Eind december 2017 is de aflossing van drie langlopende leningen geïncasseerd met een valuta-datum in 2018 (totaal € 4,2 miljoen). Deze bedragen zijn verantwoord bij de vooruitbetaalde bedragen.

GBLT verwacht dat in 2018 de volgende aanslagen worden opgelegd en kwijtscheldingen worden verwerkt die betrekking hebben op 2017 en voorgaande jaren (x € 1.000):

- Zuiveringsheffing € 1.644
- Watersysteemheffing € 359
- Kwijtschelding -/- € 171

De vordering op verbonden partijen bestaat uit de afrekeningen van de resultaten 2017.

De rente op de verstrekte lening aan Bio Energiecentrale Harderwijk is hierin eveneens opgenomen.

Volgens afspraak wordt deze in 2020 uitbetaald. De resultaten worden conform de vastgestelde verdeelsleutels verdeeld. Het aandeel van Waterschap Vallei en Veluwe bedraagt (x € 1.000):

- Aqualysis -/- € 109
- Muskusrattenbestrijding € 6
- GBLT € 395
- Bio Energiecentrale Harderwijk € 104

5.1.9 Liquide middelen

(x € 1.000)	2017	2016
Uitzettingen in 's Rijks schatkist (schatkistbankieren)	4.576	0
Overige bankrekeningen	7	4
Kas	1	3
Totaal	4.584	7

Het saldo van de rekening courant bij de Nederlandse Waterschapsbank is opgenomen bij de kortlopende schulden (paragraaf 5.1.13). Bij de Nederlandse Waterschapsbank gold in 2017 een maximum rekening courant krediet van € 32,1 miljoen (2016: € 31,5 miljoen). Dit bedrag is gelijk aan de voor 2017 bepaalde kasgeldlimiet (zie paragraaf 4.6.4).

In de laatste week van 2017 ontvingen wij een aantal grote bedragen; het positieve saldo op de rekening-courant werd automatisch afgeroomd naar de schatkist. Decentrale overheden zijn verplicht om overtollige liquide middelen in de schatkist aan te houden met uitzondering van het drempelbedrag. Dit bedrag mag het waterschap als positief saldo op de rekening courant aanhouden. Het waterschap overschreed in 2017 dit drempelbedrag niet. De benutting van het drempelbedrag in 2017 is als volgt berekend:

x € 1.000	Kwartaal 1 2017	Kwartaal 2 2017	Kwartaal 3 2017	Kwartaal 4 2017
Drempelbedrag	1.045	1.045	1.045	1.045
Op dagbasis buiten de schatkist aangehouden middelen	0	0	0	177
Ruimte onder het drempelbedrag	1.045	1.045	1.045	869

5.1.10 Eigen vermogen

(x € 1.000)	Stand 01-01-17	Vastgestelde res. bestemming bij begroting	Interne mutaties	Voorstel res. bestemming jaarrekening	Stand 31-12-17
Watersysteembeheer	2.359			788	3.147
Zuiveringsbeheer	5.540			1.127	6.667
Algemene reserves	7.899	0	0	1.915	9.814
Watersysteembeheer	1.540	-780	2.304	0	3.064
Zuiveringsbeheer	12.129	-500		0	11.629
Bestemmingsreserve tariefseglisatie	13.669	-1.280	2.304	0	14.693
Innovatie	404			48	452
Baggeren waterlopen	3.300		-2.304	4	1.000
Ontvlechten waterstromen	1.046			1.004	2.050
Waterpotentie landelijk en stedelijk gebied	200			251	451
Overige bestemmingsreserves	4.950	0	-2.304	1.307	3.953
Totaal	26.518	-1.280	0	3.222	28.460

Algemene reserves

De algemene reserves fungeren als het weerstandsvermogen van het waterschap en hebben geen specifieke bestemming. Met de algemene reserves worden eventuele toekomstige tegenvallers van algemene aard opgevangen. Voor meer informatie over het weerstandsvermogen zie paragraaf 4.5.

Op 21 februari 2018 besloot het algemeen bestuur om het saldo van incidentele mee- en tegenvallers toe te voegen aan de algemene reserves onder voorwaarde dat de begrote onttrekking aan de bestemmingsreserves tariefsegalisatie hierdoor niet wordt overschreden. Bij het vaststellen van de beleidsbegroting doet het college van d&h een voorstel voor besteding.

Bestemmingsreserves tariefsegalisatie

Deze bestemmingsreserves worden aangewend om ongewenste schommelingen op te vangen in de belastingtarieven. Het restant van het resultaat na mutatie van de algemene reserves en overige bestemmingsreserves, wordt toegevoegd of onttrokken aan de bestemmingsreserves tariefsegalisatie.

Bestemmingsreserve innovatie

De bestemmingsreserve innovatie bedraagt maximaal € 0,5 miljoen en wordt jaarlijks aangevuld met € 0,05 miljoen. De extra kosten van derden voor onderzoek, voorbereiding en experimenten worden onttrokken uit deze reserve (2017: € 0,002 miljoen). De kosten kunnen betrekking hebben op innovatie in de kerntaken, ondersteuning initiatieven van derden en innovatie in de bedrijfsvoering. De regiegroep innovatie adviseert over het beschikbaar stellen van middelen uit deze reserve.

Bestemmingsreserve baggeren waterlopen

Deze bestemmingsreserve wordt aangewend voor het baggeren van A-watgangen.

De werkelijk gemaakte kosten in een jaar worden onttrokken aan deze bestemmingsreserve (2017: € 1 miljoen). Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd conform begroting van het betreffende jaar (2017: € 1 miljoen). Bij de behandeling van de beleidsbegroting 2018 heeft het algemeen bestuur besloten om deze bestemmingsreserve te maximeren op € 1 miljoen en de vrijkomende bedragen toe te voegen aan de bestemmingsreserve tariefsegalisatie Watersysteembeheer.

Bestemmingsreserve ontvechten waterstromen

Het waterschap heeft een gezamenlijk afkoppelprogramma met gemeenten opgezet voor het ontvechten van schone en gebruikte waterstromen. In de periode 2016 tot en met 2021 is totaal € 12 miljoen beschikbaar gesteld door het waterschap. Jaarlijks wordt € 2 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserve; de werkelijke bijdragen aan gemeenten worden onttrokken (2017: € 1 miljoen).

Bestemmingsreserve waterpotentie landelijk en stedelijk gebied

Het waterschap wil samen met partners kansen benutten en gezamenlijke maatregelen uitvoeren in het landelijk en stedelijk gebied, waarbij ook waterschapdoelen worden gerealiseerd. Het waterschap heeft hiervoor in de periode 2016 t/m 2021 € 4,3 miljoen begroot, waarvan € 2,5 miljoen in stedelijk gebied en € 1,8 miljoen in landelijk gebied. Omdat op voorhand niet duidelijk is waar zich kansen voordoen, is het budget onderling uitwisselbaar. De werkelijk gemaakte kosten in een jaar worden onttrokken aan deze bestemmingsreserve (2017: € 0,3 miljoen). Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd conform begroting van het betreffende jaar (2017: € 0,55 miljoen).

Nog te bestemmen resultaat

De toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves, die al door het algemeen bestuur zijn vastgesteld in begroting, zijn in de kolom vastgestelde resultaatbestemming verwerkt. Het restant ad € 3,2 miljoen is opgenomen als 'nog te bestemmen resultaat'. Het algemeen bestuur besluit hierover bij de vaststelling van de jaarstukken.

5.1.11 Voorzieningen

(x € 1.000)	Pensioenen bestuur	Wachtgeld voormalig bestuur	Uitkeringen voormalig personeel	Baggeren Apeldoorns Kanaal	Totaal
Stand per 1-1-17	3.442	72	358	2.940	6.812
Toevoeging rente	55	0	0	0	55
Dotatie aan voorziening	0	0	458	0	458
Vrijval	0	0	0	0	0
Externe onttrekkingen	173	29	306	3	511
Stand per 31-12-17	3.324	43	510	2.937	6.814

Voorziening pensioenverplichtingen bestuur

Op grond van de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) hebben dagelijks bestuursleden recht op een ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Voor de hieruit voortvloeiende verplichtingen vormt het waterschap een voorziening. De werkelijk betaalde pensioenuitkeringen worden onttrokken aan de voorziening. Bij de berekening van de voorziening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de gehanteerde rente voor actieve deelnemers is 1,648%,
de gehanteerde rente voor gepensioneerden is 0,927%;
- pensioenrichtleeftijd voor actieve deelnemers is 67 jaar.

Voorziening wachtgeld voormalig bestuur

Op basis van de APPA ontvangen dagelijks bestuursleden na aftreden een wachtgelduitkering. Voor de hieruit voortvloeiende verplichtingen vormt het waterschap een voorziening. Nieuw ontstane verplichtingen in een jaar worden toegevoegd aan de voorziening en de werkelijk uitbetaalde uitkeringen worden onttrokken.

Voorziening uitkeringen voormalig personeel

Voor verplichtingen aan voormalig personeelsleden inzake salarisdoorbetaling en WW-uitkeringen is een voorziening gevormd. Nieuw ontstane verplichtingen in een jaar worden toegevoegd aan de voorziening en de werkelijk uitbetaalde kosten worden onttrokken.

Voorziening baggeren en herinrichten 6^e pand Apeldoorns Kanaal

Bij de overdracht van het 6^e pand Apeldoorns Kanaal aan het waterschap in 2013 is € 3 miljoen ontvangen van Rijkswaterstaat voor achterstallig onderhoud. Dit bedrag is toegevoegd aan de voorziening. De werkelijk gemaakte kosten worden onttrokken aan de voorziening. De uitvoering van dit project is gepland in 2020-2022.

5.1.12 Vaste schulden met looptijd van één jaar of langer

(x € 1.000)	Stand 01-01-17	Nieuwe leningen	Aflossingen	Stand 31-12-17
Onderhandse leningen binnenlandse banken	234.279	45.000	23.432	255.847
Onderhandse leningen openbare lichamen	13.500	0	750	12.750
Onderhandse leningen buitenlandse instellingen	10.000	0	500	9.500
Totaal	257.779	45.000	24.682	278.097

Aflossing vindt plaats op lineaire basis. Uitzondering hierop vormt een lening ad € 10 miljoen, die ineens wordt afgelost op 1 januari 2039. De aflossingsverplichting in 2018 bedraagt € 25,8 miljoen. De rentelast op vaste geldleningen in 2017 bedraagt € 7,4 miljoen (2016: € 7,7 miljoen).

5.1.13 Netto vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar

(x € 1.000)	2017	2016
Schulden aan leveranciers	7.800	22.526
Nederlandse Waterschapsbank	4.114	15.361
Belastingen, sociale en pensioenpremies	3.382	2.208
Totaal	15.296	40.095

5.1.14 Overlopende passiva

(x € 1.000)	2017	2016
Nog niet bestede voorschotten	6.036	529
Vooruit ontvangen werken derden	4.907	19.935
Nog te betalen rente	3.128	3.220
Nog te betalen bedragen	2.001	1.915
Niet opgenomen vakantiedagen	1.436	1.244
Overige vooruit ontvangen bedragen	1.338	1.227
Overige transitoria	1.453	527
Totaal	20.299	28.597

De vooruit ontvangen bijdrage voor werken derden is gespecificeerd in paragraaf 5.1.6.

De nog niet bestede voorschotten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Stand 01-01-17	Ontvangen	Niet subsidiabel	Uitgaven	Stand 31-12-17
HWBP Grebbedijk	0	6.146	172	1.722	4.596
HWBP Noordelijke Randmeerdijk	0	2.472	120	1.203	1.389
Niet bestede voorschotten Rijk	0	8.618	293	2.925	5.986
Programma beekherstel Utrecht-Oost	231		90	270	51
Niet bestede voorschotten Provincie	231	0	90	270	51
Niet bestede voorschotten	231	8.618	382	3.195	6.036

De nog te betalen bedragen ad € 2 miljoen betreffen goederen en diensten die zijn geleverd in 2017, maar waarvoor op de balansdatum nog geen factuur is ontvangen.

5.1.15 Niet uit de balans blijvende verplichtingen en risico's

Gebeurtenissen na balansdatum

Eind 2017 tekenden we het voorlopig contract van de verkoop van ons kantoorpand te Leusden.

Het pand is tegen boekwaarde verkocht. Op 2 februari 2018 vond de overdracht plaats.

Verplichtingen

Per 31 december 2017 zijn verplichtingen aangegaan inzake investeringen in lopende projecten voor een totaalbedrag van € 18,5 miljoen.

Garantstellingen

Het waterschap draagt ervoor zorg dat Het Waterschapshuis te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer.

Het waterschap stelt zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van Aqualysis te vorderen heeft. Deze borgstelling is naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer (op basis van de actuele percentages op grond van de bijdrageverordening). Voor 2017 is dat 18,86%.

De NWB heeft een kredietfaciliteit verstrekt ad € 2 miljoen aan de Unie van Waterschappen.

Het waterschap staat hiervoor garant, gezamenlijk met alle waterschappen. Het aandeel van het waterschap in de garantstelling bedraagt 5%. Daarnaast stelt het waterschap zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van de Unie van Waterschappen te vorderen heeft naar rato van de op dat moment geldende contributie per deelnemer. Voor 2017 is dat 4,82%.

Claims van derden

Op 25 januari 2013 is, bij baggerwerkzaamheden in opdracht van het waterschap, een kabel van Stedin geraakt. Medio 2017 heeft de verzekeraar van de uitvoerder van de werkzaamheden het waterschap aansprakelijk gesteld voor € 50.000 (de helft van het uitbetaalde schadebedrag).

Onze verzekeraar acht het waterschap in zijn rol als opdrachtgever niet aansprakelijk.

In het project dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem, deeltrajecten Kern Eemdijk Zuid en Westdijk Eemdijk Noord is geconstateerd dat woningen zijn beschadigd. Het gaat vooral om scheurvorming in woningen binnenshuis. De expert van de CAR-verzekering is bezig met de bepaling van de schade en het onderzoeken van de schadeoorzaak. Voor zover verzekering de schade niet dekt, valt deze naar verwachting onder de subsidie van het HWBP.

In 2016 is de Westdijk - de dijk langs het Eemmeer tussen Bunschoten-Spakenburg en Eemdijk - aan de landinwaartse zijde verbreed. Om deze dijkversterking te realiseren is thermisch gereinigde grond (TGG) gebruikt. Het werk is uiteindelijk niet aanvaard door Waterschap Vallei en Veluwe.

Vanuit juridisch oogpunt lopen op dit moment twee trajecten:

1. Bestuursrechtelijk: Medio november 2017 heeft het college van B&W van de gemeente Bunschoten een last onder dwangsom aan het waterschap opgelegd. Als het waterschap niet aan de in de last genoemde maatregelen voldoet, kan de dwangsom oplopen tot maximaal € 750.000. Nadat dit maximum is bereikt kan het college een nieuw handhavingsbesluit opleggen met een last onder dwangsom. Het waterschap heeft eind december 2017 een bezwaarschrift ingediend tegen de last onder dwangsom. Deze procedure loopt.
2. Privaatrechtelijk: Het waterschap heeft de aannemer aansprakelijk gesteld voor alle geleden en nog te lijden schade. De aannemer ontkent de aansprakelijkheid. Het waterschap financiert de onderzoeks- en advieskosten daarom nu voor. Deze kosten bedroegen eind december 2017 € 0,7 miljoen. Uitgangspunt is we deze kosten te zijner tijd verhalen op de veroorzaker c.q. aansprakelijke partij. Eventuele kosten die voor rekening van het waterschap komen zijn in beginsel subsidiabel binnen de financieringsregeling HWBP2.

De rechtbank Overijssel heeft eind 2016 in een belastingprocedure overwogen dat het begrip 'verharde openbare wegen' van de Waterschapswet beperkt moet worden uitgelegd. De rechtbank oordeelde dat onverharde weggedeelten die dienstbaar zijn aan de (verkeersfunctie van de) verharde weg, niet onder de reikwijdte van het begrip 'verharde openbare weg' vallen. De uitspraak heeft tot gevolg dat de tariefdifferentiatie (opslag 100%) alleen op verharde oppervlakten kan worden toegepast en dus niet op onverharde oppervlakten (berm). Het hoger beroep, dat heeft gediend bij het

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, is verloren. Tegen de hofuitspraak heeft GBLT inmiddels pro-forma beroep in cassatie ingesteld. De aanslagen over 2017 en voorgaande jaren zijn onherroepelijk als de belastingplichtige geen bezwaar heeft ingediend en de aanslag heeft betaald. Op dit moment heeft ons waterschap twee bezwaren ontvangen. Het financiële risico is gering.

Risico's

Het waterschap is met 16 gemeenten een 'Samenwerkingsovereenkomst Meten en Monitoren in de afvalwaterketen en Grondwater Bestuurlijk Platform Water Vallei en Eem' aangegaan. Binnen deze samenwerking is de uitvoeringsorganisatie verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid. De medewerkers van de uitvoeringsorganisatie zijn formeel in dienst bij het waterschap (per ultimo 2017 2,72 fte) en wij zijn daarmee risicodragers voor de personele afwikkeling bij eventuele beëindiging van deze samenwerking.

5.2 Exploitatierkening naar kostendragers

Resultaat per kostendrager bedragen x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/- OB)
1. Watersysteembeheer	780	-287	-1.067
00 Netto Kosten	57.661	56.263	-1.398
80 Dekkingsmiddelen niet zijnde belasting opbrengsten	760	1.322	562
Kwijtschelding Watersysteemheffing	709	836	127
Oninbaar Watersysteemheffing	51	486	436
81 Belastingopbrengsten	-57.641	-57.872	-231
Verontreinigingsheffing	-125	-482	-357
Watersysteemheffing	-57.516	-57.390	125
89 Dekkingsverschil	-0	0	0
2. Zuiveringsbeheer	500	-1.655	-2.155
00 Netto Kosten	73.937	73.725	-212
80 Dekkingsmiddelen niet zijnde belasting opbrengsten	1.737	2.506	768
Kwijtschelding Zuiveringsheffing	1.535	1.704	168
Oninbaar Zuiveringsheffing	202	802	600
81 Belastingopbrengsten	-75.174	-77.886	-2.712
Zuiveringsheffing	-75.174	-77.886	-2.712
89 Dekkingsverschil	-1	0	1
Resultaat (+ = tekort)	1.280	-1.942	-3.222

Al vastgestelde resultaatbestemming	-1.280	-1.280	
Bestemmingsreserve tariefseglisatie watersysteembeheer	-780	-780	
Bestemmingsreserve tariefseglisatie zuiveringsbeheer	-500	-500	
Nog te bestemmen resultaat	-	3.222	
Algemene reserve watersysteembeheer		788	
Algemene reserve zuiveringsbeheer		1.127	
Bestemmingsreserve innovatie		48	
Bestemmingsreserve baggeren waterlopen		4	
Bestemmingsreserve ontvlechten waterstromen		1.004	
Bestemmingsreserve waterpotentie landelijk en stedelijk gebied		251	
Resultaatbestemming	-1.280	1.942	

Een korte analyse van het resultaat per kostendrager staat in paragraaf 2.3.3.

5.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten

Winst en Verlies x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/OB)
40 Rente en afschrijvingen	33.747	33.015	-732
41 Personeelslasten	35.238	37.107	1.868
42 Goederen en diensten van derden	58.528	56.780	-1.749
43 Bijdrage aan derden	11.871	11.924	53
44 Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	-	458	458
BATEN			
81 Financiële baten	-225	-273	-48
82 Personeelsbaten	-938	-1.065	-127
83 Goederen en diensten aan derden	-4.416	-2.838	1.578
84 Bijdrage van derden	-206	-2.485	-2.279
85 Waterschapsbelastingen	-130.318	-131.931	-1.613
86 Interne verrekeningen	-2.002	-2.634	-632
Resultaat (+ = tekort)	1.280	-1.942	-3.222

De grootste verschillen in miljoenen € ten opzichte van de oorspronkelijke begroting zijn:

Hogere belastingopbrengsten, incidenteel € 1,6 (V)

De netto belastingopbrengsten (na aftrek kwijtschelding en oninbaar) zijn voor de taak zuiveringsbeheer € 1,9 hoger uitgevallen en voor de taak watersysteembeheer € 0,3 lager.

Incidentele mee- en tegenvallers in 2017, per saldo € 0,3 (V)

Vrijval risicoreservering ruimte voor de Rivier project Cortenoever en Voorsterklei	€ 0,6 (V)
Voordelige BTW afrekening 2016	€ 0,6 (V)
Aandeel van ons waterschap in voordelig jaarresultaat 2017 GBLT	€ 0,4 (V)
Verkoopopbrengst gronden rondom dijkverbeteringsprojecten nabij Eemdijk en IJsseldijk	€ 0,2 (V)
Lagere opbrengsten grondstoffen- en energiefabrieken Apeldoorn en Amersfoort	
in verband met het in 2017 nog niet optimaal functioneren	€ 0,5 (N)
Vergoedingen en voorzieningen in verband met uitstroom van personeel	€ 1,0 (N)

De vergoedingen en voorzieningen in verband met uitstroom van personeel hebben deels betrekking op de opheffing van de afdeling Majeure Projecten in verband met het gereed zijn van de Ruimte voor de Rivier Projecten. Daarnaast zijn in 2017 met verschillende medewerkers overeenkomsten gesloten in het kader van strategische personeelsplanning. In de meerjarenraming bij de begroting 2018 zijn hiervoor middelen opgenomen. Volgens de verslaggevingsvoorschriften worden de kosten van de in 2017 gesloten overeenkomsten ten laste van het boekjaar 2017 gebracht.

Doorgeschoven bijdragen € 1,3 (V)

Lagere bijdragen aan gemeenten ontvlechten waterstromen	€ 1,0 (V)
Lagere bijdragen waterpotentie landelijk en stedelijk	€ 0,3 (V)

Deze niet in 2017 uitgegeven begrote bedragen blijven beschikbaar voor latere jaren en zijn dus in strikte gezin niet te beschouwen als meevaller. Via de resultaatbestemming worden deze bedragen aan de daarvoor gevormde bestemmingsreserves toegevoegd.

Lagere rente- en afschrijvingslasten**€ 0,8 (V)**

Door het doorschuiven van investeringen en lagere rentepercentages dan begroot zijn de rente- en afschrijvingslasten lager uitgevallen.

Hogere personeelslasten (inclusief inhuur)**€ 1,0 (N)**

Eenzijds zijn personeelslasten lager uitgevallen doordat de per 1 januari begrote formatie geleidelijk is ingevuld. Anderzijds is sprake van hogere pensioenlasten en hogere opleidingskosten. Er is extra ingehuurd om werkpieken, ziekte en zwangerschap op te vangen. Ook is de inhuur van de interim directeur verlengd tot 1 september 2017. Tevens worden mensen ingehuurd voor de groenvoorziening om, conform de 'Wet banenafpraak' die op 1 januari 2015 van kracht is gegaan, ervoor te zorgen dat meer mensen met een beperking deelnemen op de arbeidsmarkt. De inhuur is deels gefinancierd uit de vacatureruimte en deels gedekt door lagere andere kosten waaronder advieskosten.

Overige**€0,2 (V)**

Meer uren geactiveerd op projecten o.a. dijkverbetering Eemdijk	€ 0,6 (V)
Hogere slibkosten	€ 0,5 (N)
Overige	€ 0,1 (V)

5.4 Exploitatierkening naar programma's

Begroting per programma x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/- OB)
1. Veiligheid	17.670	16.889	-781
2. Watersysteem	31.480	30.510	-970
3. Waterketen	66.968	66.773	-195
4. Bestuur en Belastingen	15.480	15.817	336
Totaal programma's	131.598	129.988	-1.610
80 Dekkingsmiddelen niet zijn de belasting opbrengsten	2.497	3.827	1.331
Kwijtschelding Watersysteemheffing	709	836	127
Kwijtschelding Zuiveringsheffing	1.535	1.704	168
Oninbaar Watersysteemheffing	51	486	436
Oninbaar Zuiveringsheffing	202	802	600
89 Dekkingsverschil	-1	0	1
Dekkingsmiddelen	2.496	3.827	1.331
Resultaat voor belastingen	134.094	133.816	-279
81 Belastingopbrengsten	-132.814	-135.758	-2.944
Verontreinigingsheffing	-125	-482	-357
Watersysteemheffing	-57.516	-57.390	125
Zuiveringsheffing	-75.174	-77.886	-2.712
Belastingen	-132.814	-135.758	-2.944
Resultaat (+ = tekort)	1.280	-1.942	-3.222

Voor een toelichting op de netto kosten per programma wordt verwezen naar hoofdstuk 3. Een analyse van de belastingopbrengsten staat in paragraaf 4.4.

5.5 Topinkomens

De Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT) maximeert de bezoldiging van een topfunctionaris (voor waterschappen de secretaris) op een beloning van € 181.000 inclusief belaste kostenvergoedingen en pensioenbijdrage werkgever. Waterschap Vallei en Veluwe betaalt geen bezoldigingen aan topfunctionarissen boven de norm. De betaalde bezoldigingen aan topfunctionarissen in 2017 bedragen:

Naam	Functie	Duur		Omvang	Beloning		Onkosten-vergoedingen	Beloningen op termijn
		van	tot en met					
G. Dalhuisen	Algemeen directeur - secretaris	01-01-17	28-02-17	1,0 fte	€ 34.525	*	€ 0	€ 2.887
K. Blokland	Algemeen directeur - secretaris	19-04-17	31-12-17	1,0 fte	€ 89.193		€ 73	€ 11.790

* In dit bedrag zijn verlofuren inbegrepen uit voorgaande jaren ad € 9.247. Ingevolge de WNT wordt dit bedrag opgeteld bij de bezoldiging in de jaarrekening 2017, omdat de uitbetaling van deze verlofuren in 2017 plaatsvond. Aangezien het recht op nabetalingen van vakantiedagen in een eerder jaar is ontstaan, mag het op grond van de WNT aan dat jaar, 2016 worden toegerekend voor de toets aan het bezoldigingsmaximum.



Verloopoverzicht onderhanden werk

Profiel x € 1.000	Krediet 31-12-17	Onder- handen werk 31-12-16	Geacti- veerde lasten 2017	Over- boek- ing exploitatie 2017	Investe- ringen en subsi- dies 2017	In gebruik genomen 2017	Onder- handen werk 31-12-17	Te ver- wachten investe- ringen en subsidies 2018*	Te ver- wachten investe- ringen en subsidies 2019 e.v.*
Immateriele vaste activa	121	108	0	0	4	0	112	24	0
Gronden en terreinen	900	416	0	0	0	416	0	89	0
Vervoermiddelen	636	0	0	0	742	742	0	300	0
Machines, apparaten en werktuigen	0	0	0	0	81	81	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	1.275	210	0	0	658	153	715	979	250
Waterkeringen	2.279	53	1.829	0	-1.339	1.058	-515	1.206	16.621
Watergangangen, kunstwerken en gemalen	7.412	2.685	0	0	916	823	2.778	6.317	10.770
Transportsystemen	6.996	255	0	0	222	15	461	2.865	5.687
Zuiveringsinstallaties	27.839	4.700	0	0	3.714	5.016	3.399	9.095	32.891
Slibverwerkings- installaties	1.747	1.181	0	0	1.004	1.126	1.059	888	500
Overige materiele vaste activa	0	803	0	0	0	803	0	60	380
	49.206	10.410	1.829	0	6.003	10.233	8.009	21.825	67.099

* TE VERWACHTEN INVESTERINGEN VAN PROJECTEN DIE ONDERHANDEN ZIJN PER 31 DECEMBER 2017



Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Volgt nog.



Besluit tot vaststelling en goedkeuring

Het algemeen bestuur van Waterschap Vallei en Veluwe, gelezen het voorstel van het college van dijkgraaf en heemraden d.d. 12 maart 2018,

- gelet op het advies van de commissie F.B.A. d.d. 9 april 2018;
- gelet op de desbetreffende bepalingen van de Waterschapswet en het algemeen reglement voor Waterschap Vallei en Veluwe;
- overwegende dat de jaarstukken 2017, na voorafgaande kennisgeving, vanaf 11 april 2018 gedurende 14 dagen ter inzage hebben gelegen;

besluit op 25 april 2018 om:

- het jaarverslag en de jaarrekening 2017 vast te stellen;
- de voorgestelde resultaatbestemming vast te stellen conform paragraaf 5.1.10.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 25 april 2018.

drs. ing. K.A. Blokland,
secretaris

drs. T. Klip-Martin,
dijkgraaf

